

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK ZA SOCIJALNI RAD

SOCIOEKONOMSKI STATUS JEDNORODITELJSKIH PORODICA
I IZAZOVI U FUNKCIONISANJU

-magistarski rad-

Kandidat:

Berina Orman

Broj indeksa: 772/II-SW

Mentor:

Prof. dr. Sanela Šadić

Sarajevo, januar 2024.

ODSJEK ZA SOCIJALNI RAD

SOCIOEKONOMSKI STATUS JEDNORODITELJSKIH PORODICA I IZAZOVI U FUNKCIONISANJU

-magistarski rad-

Kandidat:

Berina Orman

Broj indeksa: 772/II-SW

Mentor:

Prof. dr. Sanela Šadić

Sarajevo, januar 2024.

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA	3
1.1. Predmet i obrazloženje teme	3
1.2. Problem istraživanja	3
1.3. Ciljevi istraživanja.....	5
1.4. Kategorijalno pojmovni sistem	6
1.5. Sistem hipoteza	7
1.6. Naučni pristup i metode istraživanja	9
1.7. Naučna i društvena opravdanost istraživanja	10
2. SOCIOEKONOMSKI STATUS JEDNORODITELJSKIH PORODICA	12
2.1. Pojam jednoroditeljstva	12
2.2. Pojam socioekonomskog statusa	14
2.3. Socioekonomski status jednoroditeljskih porodica.....	15
2.4. Jednoroditeljske porodice prema uzroku nastanka	17
2.5. Utjecaj socioekonomskog statusa porodice na obrazovanje i razvoj djece	21
2.6. Izazovi sa kojima se susreću jednoroditeljske porodice	24
2.7. Pružanje pomoći i podrške jednoroditeljskim porodicama	25
2.8. Prava koja mogu ostavriti samohrani roditelji.....	25
2.9. Ograničenja centra za socijalni rad	30
3. RODITELJSTVO I ODRASTANJE U JEDNORODITELJSKIM PORODICAMA.....	32
3.1. Jednoroditeljstvo i prilagođavanje.....	32
3.2. Život djeteta u jednoroditeljskoj porodici	33
3.3. Utjecaj deficitarne strukture porodice na socioemocionalni razvoj djeteta	37
3.4. Utjecaj deficitarne strukture porodice na kognitivni razvoj djeteta.....	39
3.5. Stavovi sredine prema jednoroditeljskim porodicama.....	40
4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	42
ZAKLJUČAK	61
LITERATURA	62
PRILOZI	71

UVOD

Porodica, često opisivana kao temeljna društvena jedinica, predstavlja jednu od najkompleksnijih i najdugotrajnijih društvenih grupa. Njen značaj za individualnu socijalizaciju, posebno u ranim godinama života, ne može se precijeniti. Kroz historiju, porodica je prolazila kroz brojne evolucije u svojoj strukturi i ulozi. Tradicionalno, smatrana je temeljnom jedinicom društva koja pruža okvir za reprodukciju, brigu, podršku, podizanje djece i stvaranje emocionalnih veza među njenim članovima. Istovremeno, bila je osnovna komponenta koja čini šire funkcionalno društvo.

Utjecaj promjena u kulturi, ekonomiji, tehnologiji i društvu duboko se osjeća u dinamici porodica. Urbanizacija i migracije, koje su posebno upečatljive u današnjem svijetu, često razdvajaju članove porodica, a promjene u rodnim ulogama mijenjaju tradicionalne obrasce porodičnog života.

Isto tako, struktura porodica se kroz historiju promijenila, prelazeći od proširenih porodica u kojima su živjeli roditelji, djeca, bake i djedovi, do nuklearnih porodica u kojima su prisutni samo roditelji i djeca. Danas, različiti oblici porodica, uključujući jednoroditeljske porodice, porodice sa istopolnim roditeljima i druge, oblikuju sliku savremenog društva.

Ovaj rad istražuje specifičnu temu jednoroditeljskih porodica i njihovog socioekonomskog statusa, uzimajući u obzir osjetljivu prirodu ovih porodica. Jednoroditeljske porodice suočavaju se s izazovima i potrebama koje proizlaze iz različitih okolnosti koje su ih dovele do tog statusa, uključujući smrt supružnika, razvod braka, napuštanje od strane jednog roditelja ili izvanbračne trudnoće.

Iako nemamo precizne statističke podatke o broju jednoroditeljskih porodica u Bosni i Hercegovini, postoji sveprisutna svijest o njihovom izazovnom položaju u društvu. Ova vrsta porodica suočava se s jedinstvenim društvenim i ekonomskim izazovima koji postaju sve izraženiji u Bosni i Hercegovini, zemlji koja se nosi s brojnim kompleksnim problemima.

Nedostatak preciznih statističkih podataka često otežava razumijevanje obima ovog društvenog fenomena. Međutim, svakodnevna iskustva i vidljiva dinamika u društvu ukazuju na sveprisutnost jednoroditeljskih porodica i problema s kojima se suočavaju.

Bosna i Hercegovina, kao multietnička i multikulturalna zemlja, suočava se s izazovima koji sežu daleko iznad pukih brojki. Društvena, politička i ekomska nestabilnost, kao i posljedice ratnih sukoba, dodatno otežavaju položaj ovih porodica. Ekonomski uslovi često nisu povoljni, što može dovesti do nejednakosti u pristupu resursima i socijalnoj podršci, posebno za samohrane roditelje.

Osim ekomske nestabilnosti, postoje i društvene predrasude s kojima se jednoroditeljske porodice suočavaju. Stigmatizacija i stereotipi o ovim porodicama mogu dodatno otežati njihovu integraciju u društvo i pristup resursima. Ovo stanje stvari ukazuje na potrebu za sistemskim pristupom i razvojem politika koje će podržavati jednoroditeljske porodice i omogućiti im da prevaziđu svoje izazove.

Sve u svemu, iako nemamo tačne brojke, evidentno je da jednoroditeljske porodice igraju važnu ulogu u društvu Bosne i Hercegovine, a njihov izazovni položaj zahtjeva pažnju i adekvatne intervencije kako bi se obezbijedila bolja budućnost za te porodice i njihovu djecu.

U ovom radu ćemo istražiti utjecaj socioekonomskog statusa na takve porodice i kako im se može pružiti pomoć. Također ćemo analizirati kako izgleda život u jednoroditeljskoj porodici, te kako djeca prolaze kroz različite emocionalne faze tokom svog odrastanja u ovakvom okruženju. Cilj ovog rada je da se dublje razumiju kompleksne dinamike jednoroditeljskih porodica i kako socioekonomski situacija utiče na njihovu dobrobit. Također, razmotrit ćemo načine na koje društvo može pružiti podršku ovim porodicama kako bi se lakše nosile s izazovima sa kojima se susreću.

1. METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

1.1. Predmet i obrazloženje teme

Predmet istraživanja ovog rada jeste socioekonomski status jednoroditeljskih porodica. Značaj teme ogleda se u činjenici da se ove porodice suočavaju s nizom problema te ne dobivaju dovoljno podrške od strane društvene zajednice. Istovremeno, ova tema privukla je pažnju mnogih istraživača. Socioekonomski status se definiše kroz trenutne finansijske prihode roditelja, najveći stepen obrazovanja koju su postigli i status povezan s njihovim zanimanjem (Brown, Fukunaga, Umemoto i Wicker, 1996; prema Ivanović, Rajić-Stojanović, 2012). Ovaj status igra ključnu ulogu u svakodnevnom životu svake porodice jer oblikuje njihovu ekonomsku stabilnost i pristup resursima.

Socioekonomski status, kao složen koncept, sastoји se od više komponenata, uključujući trenutne finansijske prihode, najviše dostignuto obrazovanje i zanimanje roditelja. Taj status duboko utječe na porodični život jer određuje ekonomsku stabilnost porodice i dostupnost resursa. Jednoroditeljske porodice izdvajaju se svojim socioekonomskim izazovima u odnosu na porodice s oba roditelja. Nedostatak adekvatne društvene podrške ključan je faktor u očuvanju i poboljšanju njihovog socioekonomskog statusa. Ovaj manjak podrške manifestuje se kroz različite aspekte, uključujući finansijske teškoće, ograničeni pristup obrazovanju i zdravstvenoj zaštiti.

Osim izazova u području socioekonomskog statusa, nedostatak društvene podrške često rezultira kumulacijom drugih problema u jednoroditeljskim porodicama. To uključuje teškoće u održavanju ravnoteže između radnih obaveza i brige o djeci, socijalnu izolaciju, emocionalni stres i osjećaj preopterećenosti. Socioekonomski status jednoroditeljskih porodica predstavlja značajnu i složenu temu za istraživanje jer ima duboke posljedice na kvalitetu života ovih porodica i njihove djece. Razumijevanje ovih problema može pomoći u razvoju boljih politika i programa podrške koji će poboljšati socioekonomiske uvjete i kvalitetu života jednoroditeljskih porodica.

1.2. Problem istraživanja

Kao problem istraživanja ovog rada navode se izazovi sa kojima se susreću jednoroditeljske porodice. Ti izazovi mogu biti očekivani, ali i neočekivani, stvarajući teret koji porodice ne mogu predvidjeti. Pored finansijskih i stambenih problema, samohrani roditelji često se susreću sa izostanakom podrške i nerazumijevanjem okoline. Najčešće su to poslodavci, nerijetko porodica, kao i prijatelji.

Pitanja koja se odnose na nezaposlenost, neriješeno stambeno pitanje, tešku materijalnu situaciju, loše zdravstveno stanje, neprihvatanje od strane okoline neki su od problema odnosno izazova koji su velikim dijelom prisutni u svakodnevnom životu jednoroditeljskih porodica.

Ova skupina koja se često naziva i ranjivom kategorijom nailazi i na neusklađenost radne i roditeljske uloge, s obzirom da je briga i staranje o djetetu prepuštena samo jednom roditelju. Nedostatak empatije i razumijevanja prema jednoroditeljskim porodicima predstavlja ključni problem ovog istraživanja. Izazovi s kojima se ove porodice susreću često su posljedica stereotipa u društvu, što dodatno otežava već težak život samohranih roditelja.

Bez obzira na okolnosti koje su dovelle do jednoroditeljstva, ove porodice se često suočavaju s stigmatizacijom i društvenim odbacivanjem, pri čemu su dodatno pogodjeni roditelji koji su razvedeni ili imaju djecu izvan braka.

1.3. Ciljevi istraživanja

Naučni cilj istraživanja

Naučni cilj ovog istraživanja jeste omogućiti bolje razumijevanje socioekonomskog statusa jednoroditeljskih porodica i istražiti sve relevantne faktore koji oblikuju njihovu ekonomsku stabilnost, obrazovno postignuće, zapošljavanje, pristup zdravstvenoj zaštiti i opšti kvalitet života samohranih roditelja. Osim toga, istraživanje ima za cilj identifikovati i analizirati ključne izazove s kojima se ove porodice suočavaju u svakodnevnom funkcionisanju.

Dodatno, istraživanje ima za cilj analizirati utjecaj socioekonomskih faktora na djecu iz jednoroditeljskih porodica, s posebnim naglaskom na njihovo obrazovanje, socijalizaciju i emocionalni razvoj. Kroz proučavanje tih utjecaja, istraživanje će doprinijeti boljem razumijevanju potreba i izazova s kojima se djeca iz ovih porodica suočavaju.

Također, istraživanje će se usmjeriti na identifikaciju faktora koji doprinose ili ograničavaju socioekonomski uspjeh jednoroditeljskih porodica, kao i identifikaciju najboljih praksi i strategija koje im mogu pomoći da poboljšaju svoj socioekonomski status. Pored toga, cilj je istražiti ulogu socijalnih politika, društvenih mreža podrške i drugih resursa dostupnih samohranim roditeljima u njihovim naporima da prevaziđu izazove i unaprijede svoju dobrobit.

Kroz ovu sveobuhvatnu analizu, cilj je stvoriti temelj za oblikovanje politika i programa podrške koji će adresirati specifične potrebe jednoroditeljskih porodica, unaprijediti njihovu ekonomsku sigurnost i doprinijeti boljem kvalitetu života, posebno u kontekstu brige o djeci.

Društveni cilj istraživanja

Društveni cilj ovog istraživanja je unapređenje društvene inkluzije i smanjenje socioekonomiske ranjivosti jednoroditeljskih porodica. Kroz dublje razumijevanje njihovih izazova i potreba, težimo izgraditi socijalno pravednije društvo koje pruža podršku ovim porodicama u ostvarivanju njihovih potencijala i poboljšanju njihovog kvaliteta života.

Konkretno, cilj je smanjiti ekonomске nejednakosti među samohranim roditeljima, pružiti im veće mogućnosti za dostizanje ekonomске stabilnosti i osigurati pristup obrazovanju i zdravstvenoj zaštiti kako bi se poboljšao kvalitet života njihove djece.

Osim toga, društveni cilj istraživanja uključuje stvaranje informisanih politika i programa podrške koji će adresirati specifične izazove samohranih roditelja, pružiti im resurse i alate za prevazilaženje prepreka i unapređenje njihovih života. Kroz ova istraživanja, društvo može razviti svijest o potrebama ovih porodica i raditi na stvaranju inkluzivnijeg okruženja koje promoviše jednakost i podržava različite oblike porodičnih konstellacija.

U krajnjem smislu, društveni cilj istraživanja o socioekonomskom statusu jednoroditeljskih porodica i njihovim izazovima je doprinijeti stvaranju društva u kojem svaka porodica ima pravične šanse za uspjeh, bez obzira na njihov bračni status, i u kojem svako dijete ima mogućnost ostvariti svoj puni potencijal.

1.4. Kategorijalno pojmovni sistem

Socioekonomski status apstraktan je pojam koji se sastoji od više elemenata, od kojih se u društvenim naukama najčešće spominju tri, i to: materijalno stanje, stepen obrazovanja i zaposlenost (Vončina 2013.).

Socioekonomski status je ugled ili prestiž pojedinca/skupine povezan s njegovim položajem u društvu. U modernim društvima glavna determinanta socijalnog statusa je mjesto u socijalnoj hijerarhiji, odnosno mjesto u društvenoj podjeli rada, položaja u radnom procesu.

Socioekonomski status obuhvata: materijalne prilike, obrazovni nivo roditelja, zaposlenost roditelja, stambene uvjete, strukturu porodice, nivo aspiracija roditelja, pedagoško ponašanje roditelja itd. (Segelan, 2009).

Jednoroditeljska porodica je porodica u kojoj dijete ili djeca žive sa jednim roditeljem. „U stručnoj literaturi se, uz izraz jednoroditeljska porodica, kao sinonimi koriste različiti izrazi kao što su: napuštena ili nekompletna porodica, deficijentna porodica, razorena obitelj, krnja ili nepotpuna porodica, itd. Koriste se i neki izrazi kao što su samohrani roditelj, roditelj samac, jedan roditelj, roditelj bez bračnog partnera, roditelj koji živi sam, itd.“ (Grozdanić, 2000)

Razvod u najširem smislu označava prestanak bračne zajednice u trenutku kada su oba bračna partnera živa (Nermina Trajić, Suzana Bubić 2007). Razvod je posljedica odluke dogovorene između supružnika ili samo volja jednog od njih, ovisno o slučaju, da se bračne veze prekinu zbog nepomirljivih razlika nastalih u paru.

Smrt bračnog partnera ili udovištvo jedan je od najstresnijih događaja u životu porodice. Smrt roditelja čini se najrazornijim od svih životnih stresova koje dijete može doživjeti. Reakcije djeteta na smrt roditelja nastaju uglavnom pod utjecajem dobi, spola, emocionalnog i kognitivnog razvoja, odgovora živog roditelja i adekvatne brige od strane preživjelog roditelja (Suzana Vučetić, Silvana Karačić, Kata Amabilis Jurić).

Vanbračno rođenje je složen pojam i sadrži rođenja u nekoliko tipova partnerskih odnosa. Dijete rođeno izvan braka može biti plod partnerskog odnosa kohabitacije u kojem roditelji žive zajedno u zajednici koja nije brak, ali i odnosa odvojenog zajedničkog života u kojem su roditelji u intimnoj vezi, ali žive odvojeno, najčešće svaki kod svojih roditelja. Dijete može roditi i samohrana majka, dakle majka koja u trenutku rađanja nije u konzensualnoj vezi s ocem djeteta (Pavić, 2014).

1.5. Sistem hipoteza

Generalna hipoteza

Socioekonomski status jednoroditeljskih porodica i izazovi, povezani su sa uzrocima koji su doveli do pojave jednoroditeljskih porodica. Jednoroditeljske porodice nastale razvodom nemaju adekvatnu društvenu podršku, u odnosu na druge kategorije, žive u lošijim životnim uslovima, izloženi su različitim pritiscima i teškoćama, te izazovima roditeljstva.

Pomoćne hipoteze

1. Jednoroditeljske porodice su suočene sa finansijskim problemima.
2. Jedan od dominantnih problema koji opterećuju većinu jednoroditeljskih porodica je neplaćanje alimentacije.
3. Posljedice stigmatizacije najviše trpe samohrani razvedeni roditelji, što dodatno opterećuje kako roditelje tako i djecu.
4. Nemogućnost adekvatnog zaposlenja, te nerazumijevanje od strane poslodavaca imaju za posljedicu neusklađenost radne i roditeljske uloge.
5. Jednoroditeljske porodice ne dobivaju adekvatnu socijalnu pomoć od strane društva.
6. Jednoroditeljske porodice često nemaju riješeno stambeno pitanje.

Varijable se sastoje iz dva dijela:

1. Zavisna varijabla – varijabla koju istražujemo i koja ovisi o drugim varijablama
2. Nezavisna varijabla – vrijednost koja se ne mijenja i ne ovisi o drugim varijablama.

U ovom istraživanju, zavisna varijabla su socioekonomski status jednoroditeljskih porodica i izazovi sa kojima se susreću. Kao nezavisne varijable se navode: spol i dob roditelja, mjesto stanovanja, broj djece, zaposlenost, obrazovni nivo, društveni položaj i zdravstveno stanje samohranih roditelja.

Indikatori/pokazatelji prisutnosti ove pojave su:

- Iskazi samohranih roditelja o izazovima s kojima se susreću.
- Iskazi članova društvene sredine o socioekonomskom statusu jednoroditeljskih porodica.
- Kvalitet života jednoroditeljskih porodica
- Način prevazilaženja problema i suočavanja sa izazovima.

1.6. Naučni pristup i metode istraživanja

Istraživanje o "Socioekonomskom statusu jednoroditeljskih porodica i izazovima u funkcionalisanju" pristupa iz teorijsko-empirijskog ugla. Osnovne metode koje će biti korištene u ovom istraživanju su sljedeće:

- Ispitivanje putem ankete: Ova metoda će biti ključna za prikupljanje podataka od samohranih roditelja. Anketa će biti usmjeren na razumijevanje njihovog socioekonomskog statusa, identificiranje izazova s kojima se suočavaju te kako doživljavaju podršku društva. Nakon prikupljanja podataka, analiza će se temeljiti na statističkim metodama kako bi se dobio uvid u opću situaciju.
- Analiza zakona i propisa: Detaljna analiza relevantnih zakona i propisa u Bosni i Hercegovini koji reguliraju pitanja jednoroditeljskih porodica. Cilj ove analize je prepoznati mane i eventualne nesaglasnosti u pravnom okviru koje mogu utjecati na podršku ovim porodicama.
- Analiza statističkih podataka: Provest će se analiza postojećih statističkih podataka koji se odnose na zaposlenost, obrazovanje, socijalnu podršku i druge relevantne pokazatelje koji utječu na socioekonomski status jednoroditeljskih porodica. Ovi podaci će pružiti uvid u trenutno stanje i potencijalne nejednakosti.
- Pregled literature: Izvršit će se detaljan pregled relevantne literature, istraživanja i izvještaja koji se bave socioekonomskim statusom jednoroditeljskih porodica. Ovaj pregled literature služit će kao temelj za kontekstualizaciju istraživanja.
- Interdisciplinarni pristup: Istraživanje će primijeniti interdisciplinarni pristup, kombinirajući aspekte iz sociologije, ekonomije i prava kako bi se steklo sveobuhvatnije razumijevanje kompleksnih socioekonomskih faktora koji oblikuju situaciju jednoroditeljskih porodica u zemlji.

Općenaučne metode koje će se koristiti u istraživanju uključuju:

- Hipotetičko-deduktivni pristup: Ova metoda će poslužiti za postavljanje hipoteza temeljenih na teorijskom razumijevanju problema te za testiranje tih hipoteza putem empirijskih podataka prikupljenih tokom istraživanja.

- Statistička metoda: Ova metoda će se koristiti za prikupljanje, analizu i interpretaciju kvantitativnih podataka dobivenih iz anketa i statističkih analiza. Ovi kvantitativni podaci omogućit će statističko zaključivanje o socioekonomskom statusu jednoroditeljskih porodica.

1.7. Naučna i društvena opravdanost istraživanja

Istraživanje o socioekonomskom statusu jednoroditeljskih porodica i izazovima s kojima se suočavaju ima značajnu naučnu i društvenu opravdanost.

Naučna opravdanost

Ovo istraživanje potpomaže napredak u socijalnim naukama, posebno u oblastima sociologije, psihologije i ekonomije. Ono obogaćuje postojeće teorijske perspektive i empirijske spoznaje u vezi s dinamikom porodice i socioekonomskom ranjivošću.

Istraživanje omogućava dublje razumijevanje faktora koji dovode do ranjivosti porodica i načina na koje se te porodice suočavaju sa socioekonomskim izazovima. Pored toga, istražuje kako određene jednoroditeljske porodice razvijaju rezilijenciju i prevazilaze navedene izazove. Ovo istraživanje također pridonosi razvoju teorijskih okvira i boljem razumijevanju faktora koji utiču na porodične odnose i kako oni oblikuju socioekonomski status jednoroditeljskih porodica, kao što su pristup obrazovanju, zapošljavanje i pristup zdravstvenoj zaštiti, ovo istraživanje doprinosi boljem razumijevanju pitanja od vitalnog značaja za društvo.

Društvena opravdanost

Društvena svrha ovog istraživanja ogleda se u njegovoj sposobnosti da poveća svijest i smanji stigmu oko jednoroditeljskih porodica. Poboljšava razumijevanje izazova s kojima se ove porodice suočavaju i kroz to, doprinosi stvaranju otvorenijeg društva koje se suočava s predrasudama.

Rezultati ovog istraživanja pružaju osnovu za razvoj ciljanih politika i programa podrške. Ovi programi imaju potencijal da unaprijede socioekonomski status samohranih roditelja i poboljšaju kvalitet života njihove djece. Istovremeno, istraživanje se zalaže za unapređenje

dobrobiti jednoroditeljskih porodica, promovišući društvo koje teži jednakosti, pravednosti i podršci različitim oblicima porodičnih zajednica.

Osim toga, istraživanje ima širi društveni utjecaj jer može doprinijeti jačanju ekonomske i društvene održivosti. Poboljšanje socioekonomskog statusa porodica obično ima pozitivan utjecaj na čitavo društvo, čime se stvara ravnoteža i prosperitet.

U zaključku, istraživanje o socioekonomskom statusu jednoroditeljskih porodica i njihovim izazovima ima duboko ukorijenjenu svrhu kako u naučnoj zajednici tako i u društvu u cjelini te pruža dublje razumijevanje kompleksnih dinamika porodičnog života i promoviše bolje uslove za ove porodice, čime doprinosi razvoju pravednijeg i održivijeg društva.

2. SOCIOEKONOMSKI STATUS JEDNORODITELJSKIH PORODICA

2.1. Pojam jednoroditeljstva

Pojam jednoroditeljstva je duboko složen i multidimenzionalan fenomen koji se posmatra iz različitih perspektiva. U istraživanju ovog fenomena, istaknuto je kako društveni kontekst i socioekonomski faktori oblikuju jednoroditeljske porodice, ali također se proučavaju i psihološki i emocionalni aspekti kako bi se bolje razumjela iskustva samohranih roditelja i njihove djece.

Definicije pojma jednoroditeljstva razlikuju se u svom širokom spektru interpretacija. Na primjer, Piorkovska-Petrović (1990) ističe da su jednoroditeljske porodice često opažene kao alternativa tradicionalnim nuklearnim porodicama. Međutim, u današnjem društvu postoji niz različitih oblika jednoroditeljstva, uključujući razvod braka, smrt partnera, vanbračnu trudnoću i druge faktore koji dovode do ovakvih porodičnih dinamika. Stoga je neophodno istražiti različite aspekte i kontekste u kojima se javlja jednoroditeljstvo.

Jedan od značajnih socioekonomskih faktora koji se povezuju s jednoroditeljstvom jest ekonomska nejednakost. McLanahan i Sandefur (1994) proučavali su kako ekonomska ranjivost i nedostatak resursa mogu pridonijeti pojavi i stabilnosti jednoroditeljskih porodica. Ti faktori mogu oblikovati iskustva samohranih roditelja i njihovu sposobnost da pruže odgovarajuću podršku svojoj djeci.

S druge strane, autori poput Amato (2010) usredotočuju se na emocionalne i psihološke aspekte jednoroditeljstva. Njihova istraživanja često istražuju emocionalno iskustvo djece u jednoroditeljskim porodicama i utjecaj emocionalne dinamike unutar porodice na dječji razvoj.

Neki istraživači također ističu važnost podrške za samohrane roditelje, uključujući analizu dostupnih socijalnih politika, usluga podrške i resursa koji su ključni za pomoć samohranim roditeljima u prevladavanju izazova i poboljšanju svojih socioekonomskih uvjeta (McLanahan, 2004).

Pojam jednoroditeljstva je višeslojan i zahtijeva holistički pristup u istraživanju. Autori iz različitih disciplina nude različite perspektive i doprinose razumijevanju ovog složenog fenomena, omogućavajući nam bolje razumjeti kako se jednoroditeljske porodice oblikuju, funkcioniraju i kako se nose s izazovima koji im se postavljaju.

Razmatranje pojma jednoroditeljstva zahtijeva dublje razumijevanje i razmatranje kontekstualnih nijansi. Mnogi autori su doprinijeli ovoj temi kroz svoja istraživanja i analize. Diverzitet definicija ovog pojma predstavlja ključnu karakteristiku, koristeći različite izraze poput "napuštene", "nekompletne", "deficijentne", "razorene", "krnje" ili "nepotpune obitelji" kao sinonime za jednoroditeljstvo, ovisno o kontekstu i ciljevima istraživanja (Piorkovska-Petrović, 1990).

S globalne perspektive, statistički podaci, poput onih koje pruža Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD), ukazuju na kontinuirani porast prisutnosti jednoroditeljskih porodica širom svijeta tokom proteklih desetljeća (OECD, 2016, OECD, 2017). Ovaj statistički okvir omogućava globalno sagledavanje i usporedbu situacije.

Analizirajući sociološki kontekst, Halmi (1997) se usredotočuje na ulogu i odgovornosti roditelja u jednoroditeljskim porodicama, osvjetljavajući način na koji se jedan roditelj suočava s brojnim zadacima nakon što drugi roditelj napusti porodični okvir.

Kada se razmatraju uzroci jednoroditeljstva, Raboteg-Šarić (2003) identificira smrt drugog roditelja, razvod braka i vanbračnu trudnoću kao najčešće uzroke. Njeno istraživanje osvjetjava ključne trenutke u kojima se porodica transformira u jednoroditeljsku jedinicu.

Interesantno je da je jednoroditeljstvo postalo središnja tema sociološkog interesa tokom šezdesetih godina 20. vijeka, što je rezultiralo brojnim promjenama u društvu, uključujući kohabitaciju, razvod braka, smanjenje fertiliteta, povećanje vanbračnih rođenja i porast ekonomski aktivnih majki (Fišer, Marković, Ogresta, Radat, 2007).

Grgec-Petroci, Lacković i Maleš (2011) analiziraju različite vrste jednoroditeljskih porodica u odnosu na kontakt s drugim biološkim roditeljem. Njihova analiza ilustrira različite situacije i odnose s drugim roditeljem koji doprinose raznovrsnosti ovog fenomena.

Ovaj holistički pristup pojmu jednoroditeljstva pridonosi razumijevanju kompleksnih dinamika porodičnog života i kontekstualnih specifičnosti. To, pomaže istraživačima analizirati i razmotriti različite aspekte ovog fenomena s obzirom na različite kontekste i individualne okolnosti.

2.2. Pojam socioekonomskog statusa

Socioekonomski status (SES) je suštinski koncept u društvenim istraživanjima, ali njegova precizna definicija i mjerjenje su izazovni. Različite definicije i pristupi ovom konceptu pružaju bogat prostor za raznolika istraživanja (Bradley i Corwyn, 2002). Ucestalo se istražuje utjecaj socioekonomskog statusa na razvoj djece, jer se pretpostavlja da porodice s višim socioekonomskim statusom pružaju bolje uslove za razvoj svoje djece. Također, postoji zabrinutost za djecu iz porodica s nižim socioekonomskim statusom (Bradley i Corwyn, 2002).

Definisanje socioekonomskog statusa može se postići na različite načine, uključujući analizu društvenog položaja pojedinaca, proučavanje resursa dostupnih porodic i ocjenu prestiža u odnosu na druge, kao i uvođenje kombinacije faktora kao što su finansijski prihodi, nivo obrazovanja i zanimanje roditelja (Čudina-Obradović, Obradović, 1998; Krieger i sar., 1997; Lynch i sar., 2000; Gallo i Mathews, 2003; Ivanović i Rajić-Stojanović, 2012).

Kada se istražuje utjecaj socioekonomskog statusa, UNICEF ukazuje na ključne činioce, uključujući zaposlenost roditelja, nivo obrazovanja, zdravstveni status, tip naselja, strukturu porodice i broj djece, koji oblikuju iskustvo siromaštva i blagostanja djece (UNICEF, n.d.).

Socioekonomski status ima suštinsku ulogu u oblikovanju kvaliteta života pojedinca, obezbjeđujući pristup privilegijama i različitim mogućnostima u društvu. Također, često služi kao pouzdan pokazatelj različitih ishoda tokom života, uključujući aspekte fizičkog i mentalnog zdravlja (Svizac, 2004).

Važno je napomenuti da socioekonomski status ima različite implikacije na razvoj djece, uzimajući u obzir faktore kao što su zaposlenost roditelja, nivo obrazovanja, zdravstveni status i druge karakteristike porodice, koje igraju ključnu ulogu u oblikovanju puteva razvoja (UNICEF, n.d.).

Socioekonomski status (SES) je ključni koncept u sociologiji i ekonomiji, a precizna definicija i mjerjenje ovog koncepta izazivaju različite perspektive i pristupe. Osim već pomenutih autora Bradley i Corwyn (2002), postoje i drugi relevantni autori koji su doprinijeli razumijevanju socioekonomskog statusa.

Jedan od tih autora je Pierre Bourdieu, francuski sociolog, koji je razvio teoriju kulturnog i ekonomskog kapitala. Prema Bourdieuu, socioekonomski status se ne može posmatrati samo kroz ekonomski faktore, već i kroz kulturni kapital, koji uključuje obrazovanje, kulturne navike

i vještine. Njegova teorija ukazuje na važnost kulturnih razlika u određivanju društvenih nejednakosti.

Joan Acker, američka sociologinja, doprinijela je razumijevanju uloge roda u socioekonomskom statusu. Njena teorija "roda na poslu" istražuje kako društveni konstrukti poput muškosti i ženskosti utiču na pristup resursima i statusu na radnom mjestu. Njen rad pomaže razumijevanju kako društveni faktori poput spola dodatno oblikuju socioekonomski status.

Robert K. Merton, američki sociolog, doprinio je razumijevanju fenomena "self-fulfilling prophecy" u kontekstu socioekonomске statusne teorije. Njegova teorija ukazuje na to da očekivanja i stereotipi o nečijem socioekonomskom statusu mogu utjecati na stvarnu socijalnu mobilnost i dostignuća.

Kroz različite perspektive ovih autora i mnogih drugih, postaje jasno da socioekonomski status nije statičan koncept, već kompleksan i dinamičan. Socioekonomski status ostaje ključna tačka fokusa u istraživanjima društvenih nejednakosti i njihovih utjecaja na pojedinca i društvo u cjelini. Različite perspektive i definicije omogućavaju daljnje produbljivanje razumijevanja ovog koncepta i njegovog utjecaja na svakodnevni život ljudi. Istraživanja u oblasti socioekonomskog statusa i njegovog utjecaja nastaviće da igraju ključnu ulogu u kreiranju politika i praksi koje imaju za cilj smanjenje društvenih nejednakosti i unapređenje kvaliteta života svih članova društva.

2.3. Socioekonomski status jednoroditeljskih porodica

Socioekonomski status jednoroditeljskih porodica predstavlja ključnu oblast istraživanja čija se dinamika vremenom izmijenila, utičući na raznovrsne perspektive u proučavanju ove teme. Porast broja jednoroditeljskih porodica odražava promjene u društvenoj dinamici, demokratizaciju porodičnih odnosa i transformaciju strukture porodica, funkcija, uloga i obrazaca ponašanja. Ova dinamika ima kompleksne implikacije za različite aspekte društva, uključujući demografiju, zaposlenje, obrazovanje, socijalnu zaštitu i zakonodavstvo. Porast jednoroditeljskih porodica utiče kako na mikro nivo svakog pojedinca i njegove porodice, tako i na makro nivo društva u cjelini.

Struktura porodice i njen materijalni status često su povezani. Samohrani roditelji su često u nepovoljnijem ekonomskom položaju u poređenju sa porodicama sa oba roditelja, a posebno su ranjive samohrane majke koje se nisu udale (Bianchi, 2008).

Iako moderni trendovi i promjene u kulturološkim stavovima omogućavaju vanbračno rađanje, često u kontekstu ekonomski nezavisnih žena koje nakon uspješne karijere odluče postati majke, takve porodice nisu nužno imune na društvene i ekonomске izazove. Iako se može pretpostaviti da će takve porodice biti finansijski samostalne, stvarnost je često nepredvidiva, posebno u društвima u tranziciji i neokapitalističkim društвима, koja često karakterиše opšta socijalna nesigurnost.

Šadić, Ždralović i Emirhafizović (2020) ukazuju na začarani krug siromaštva koji se sve više povezuje sa ženama, a često je rezultat nižeg obrazovanja, nesigurnih radnih mjesta i loše plaćenih poslova. Ovaj fenomen poznat kao "feminizacija siromaštva" predstavlja globalni problem, ali posebno se može primjetiti da su zemlje u razvoju u većem riziku.

Stubbs i Zrinščak (2014) ističu da su samohrani roditelji suočeni s visokim rizikom od siromaštva i socijalne isključenosti, iako socijalna politika često nije dovoljno usmjerena prema ovoj grupi.

Sara McLanahan, čuvena po svojim istraživanjima o porodičnim dinamikama, razvila je teoriju "brak kao zaštitnik" (marriage as a protector), te ističe značaj prisustva oba roditelja u porodici. Prema njenim nalazima, brak ne da samo pruža emocionalnu sigurnost već i značajno doprinosi finansijskoj stabilnosti djece. McLanahanova je zaključila da djeca koja odrastaju u porodicama sa oba roditelja obično ostvaruju viši socioekonomski status. Također, navodi i efekte razvoda na porodice, ističući da razvod povećava rizik od siromaštva i smanjuje ekonomsku stabilnost. Prema njenim istraživanjima, podrška jednoroditeljskim porodicama i razvoj strategija za očuvanje brakova mogu biti od suštinskog značaja za unapređenje njihove socioekonomiske situacije.

Analizom dostupnih statistika o siromaštву primjećuje se da su jednoroditeljske porodice dvostruko više izložene riziku od potpunih porodica. Od ukupno 28 europskih država, 34% samohranih roditelja živi u riziku od siromaštva, a ograničene mogućnosti obrazovanja često dovode do prenošenja siromaštva na sljedeće generacije. Rezultati ovog istraživanja potvrđuju povezanost između obrazovanja i socioekonomске situacije u jednoroditeljskim porodicama, posebno onih sa nižim nivoom obrazovanja (Šadić, Ždralović, Emirhafizović, 2020).

2.4. Jednoroditeljske porodice prema uzroku nastanka

Uzroci formiranja jednoroditeljskih porodica su višestruki i složeni. Oni uključuju smrt partnera, razvod braka, napuštanje porodice od strane jednog od roditelja, izvanbračno rođenje, a u novije vrijeme se dodaju i situacije dugotrajnog odsustva jednog roditelja iz različitih razloga kao što su bolest, poslovne obaveze ili izdržavanje zatvorske kazne. Jednoroditeljske porodice mogu biti takve od samog početka, kao rezultat ličnog opredjeljenja majke za takav oblik porodične organizacije, kao što su slučajevi izvanbračnih majki sa djecom, ili se mogu formirati uslijed različitih okolnosti koje se razvijaju tokom vremena (Grozdanić, 2000).

Različiti autori pristupaju istraživanju uzroka nastanka jednoroditeljskih porodica i nude različite teorije i perspektive na ovu temu. Osim već pomenutih uzroka kao što su smrt, razvod braka, i izvanbračno rođenje, istraživači su identifikovali dublje slojeve i mehanizme koji dovode do formiranja ovih porodica.

Jedan od relevantnih autora u istraživanju uzroka nastanka jednoroditeljskih porodica je William Julius Wilson, poznat po svojoj teoriji koncentracije siromaštva u urbanoj sredini. Wilson istražuje kako faktori poput nezaposlenosti i ekonomske nesigurnosti mogu doprinijeti raspadu brakova i stvaranju jednoroditeljskih porodica. Njegova teorija ukazuje na važnost ekonomske dimenzije u razumijevanju uzroka nastanka ovih porodica.

Sociologinja Kathryn Edin je također pridonijela razumijevanju uzroka nastanka jednoroditeljskih porodica, fokusirajući se na ekonomske faktore. Njeno istraživanje "Making Ends Meet" istražuje kako ekonomske poteškoće, nedostatak poslova i niski prihodi mogu dovesti do stvaranja ovih porodica. Edinova sugeriše da razumijevanje ekonomske stvarnosti ovih porodica može pomoći u razvoju politika za podršku.

Ovi autori i njihove teorije nude različite perspektive na uzroke nastanka jednoroditeljskih porodica, od ekonomskih faktora do emocionalnih dinamika. Razumijevanje ovih uzroka ključno je za razvoj politika i programa podrške ovim porodicama, kako bi se unaprijedila njihova socioekonomska situacija i kvalitet života.

Jednoroditeljske porodice nastale zbog smrti roditelja

Nastanak jednoroditeljskih porodica uslijed smrti roditelja predstavlja duboko emotivno i socijalno pitanje koje ima brojne implikacije na živote porodica i djece. Uzroci ove pojave mogu biti različiti, uključujući smrt majke pri porođaju, gubitak oca prije ili nakon rođenja djeteta, ili bilo koji drugi oblik iznenadne smrti, kao što su bolest, nesreća ili rat. (Janković, 2008). Proučavanje ove teme nudi uvid u složene fizičke, emotivne i socijalne posljedice koje smrt roditelja može imati na preživjele članove porodice.

Sociološka perspektiva na smrt roditelja naglašava koliko je ovo iskustvo stresno, posebno za djecu. Smrt roditelja predstavlja jedan od najtežih životnih stresova koje dijete može doživjeti, kako ističu Bujšić (2005) i mnoga druga istraživanja. Sviest o ovom gubitku može izazvati duboke psihičke posljedice, koje se razlikuju od djeteta do djeteta. Reakcije djece na ovu vrstu gubitka variraju u zavisnosti od njihovih godina, spola, emocionalnog i kognitivnog razvoja, kao i odgovora preživjelog roditelja.

Važan aspekt u procesu suočavanja sa smrću roditelja je podrška preživjelog roditelja. Kvalitet odnosa unutar porodice, koji je postojao prije gubitka, također ima značajan utjecaj na način na koji će porodica i djete reagovati na novonastalu situaciju.

Navedena tema istraživanja naglašava koliko je smrt, iako emotivno izazovna, sastavni dio ljudskog života. Djeca se s njom mogu suočavati od najranijeg uzrasta, mada će njihovo razumijevanje i reakcije biti prilagođene njihovom emocionalnom razvoju. Kroz istraživanja je potvrđeno da je smrt roditelja jedna od najvećih trauma u djetinjstvu (Bujšić, 2005), a pravilan proces tuge i podrška preživjelih članova porodice igraju ključnu ulogu u olakšavanju ovog teškog perioda.

Erik Erikson i Joan Erikson (1959) istraživali su utjecaj gubitka roditelja tokom adolescencije na emocionalni i društveni razvoj mladih. Prepoznali su da adolescencija već sama po sebi predstavlja period intenzivnih promjena i traženja identiteta. Gubitak roditelja tokom ovog vremena može predstavljati dodatni stres i konfuziju za mlade ljude. Njihova teorija identiteta ističe da mladi koji izgube roditelja često prolaze kroz duboke promjene u percepciji samih sebe. Osjećaj gubitka može značajno utjecati na njihovu sposobnost da formiraju stabilan identitet, što može rezultirati problemima u emocionalnom prilagođavanju i socijalnom funkcionisanju. Stoga je podrška i razumijevanje od ključnog značaja za adolescentnu djecu koja su izgubila roditelja kako bi se olakšao njihov proces emocionalnog sazrijevanja.

Kroz razna istraživanja i teorije, istraživači sve više razumiju kako smrt roditelja može utjecati na djecu i preživjele članove porodice. Razumijevanje ovih aspekata ključno je za pružanje odgovarajuće podrške preživjelima i olakšavanje procesa suočavanja s gubicima.

Jednoroditeljske porodice nakon razvoda

Razvod braka danas predstavlja jedan od glavnih uzroka stvaranja jednoroditeljskih porodica. U Bosni i Hercegovini, broj razvoda braka povećava se iz godine u godinu. Prema podacima Agencije za statistiku BiH, samo u devet mjeseci 2021. godine razvelo se 1519 parova, što je porast od 11,36% u odnosu na prethodnu godinu (Agencija za statistiku BiH, 2021). Ovi alarmantni statistički podaci potiču istraživače da dublje analiziraju uzroke razvoda braka i njegove implikacije.

Niz autora istraživao je faktore rizika za razvod braka i istraživanja, poput onih koja su proveli Teachman (2002), Frisco i Williams (2003), te Amato (2010) prema Buljan Flander i sar. (2014), identificiraju ključne faktore koji doprinose razvodu braka. Među najčešćim faktorima rizika su siromaštvo, sklapanje braka u adolescentskoj dobi, nezaposlenost, kohabitacija, nizak nivo obrazovanja, rađanje djece prije braka, miješani brakovi, nova bračna zajednica s djecom iz prethodnih brakova i ne odrastanje uz roditelje koji su u braku. Također se ističu interpersonalni faktori koji doprinose razvodu braka pri čemu se misli na porodično nasilje, nevjenu, konflikte, nizak nivo ljubavi, slabu predanost bračnoj zajednici i nizak nivo međusobnog povjerenja među supružnicima. Razvod braka je često posljedica kompleksne kombinacije ovih faktora.

Postoji nekoliko tipova razvoda koji su važni za razumijevanje ovog procesa. Najčešće se prepoznaju tri tipa razvoda: razvod kao vrsta poslovnog dogovora, prijateljski razvod i visokokonfliktni razvod (Buljan Flander i sar., 2014).

Razvod kao vrsta poslovnog dogovora obično se događa kada se supružnici slažu da je razvod najbolja opcija. Ovaj tip razvoda karakterizira izostanak emocionalnih konflikata i otvoreni dogovor o skrbi za djecu. Ovakvi razvodi obično teku glatko i s minimalnim konfliktima, često s naglaskom na interesima djece.

Prijateljski razvod čest je među supružnicima koji se bolje slažu kao prijatelji nego kao partneri. Iako brak završava, prijateljski odnosi ostaju, što može biti pozitivan ishod razvoda, posebno ako postoje djeca. Djeca često imaju koristi od činjenice da su roditelji u stanju održati pozitivan odnos.

Visokokonfliktni razvod karakterizira stalni sukob među supružnicima, često na štetu djece. Ovakvi razvodi mogu biti traumatični za sve uključene strane, a djeca se često nađu usred roditeljskih svađa i konfliktata.

Autori Wolcott i Hughes (1999) i Amato i Previti (2003) provodili su istraživanja kako bi razumjeli razloge razvoda braka iz perspektive samih supružnika. Njihovi nalazi ukazuju na česte faktore kao što su nedostatak zajedničkih interesa, razlike u životnim ciljevima i komunikacijski problemi. Prema njihovim istraživanjima, preljub, nasilno ponašanje partnera i ovisnost o supstancama također igraju značajne uloge u procesu razvoda braka.

Razumijevanje različitih tipova razvoda i faktora koji doprinose razvodu braka ključno je za pružanje odgovarajuće podrške porodicama koje prolaze kroz ovaj težak proces. Pomoć stručnjaka, poput porodičnih terapeuta i socijalnih radnika, može biti ključna u olakšavanju tranzicije i minimiziranju negativnih posljedica, posebno za djecu uključenu u razvodnu situaciju.

Jednoroditeljske porodice u kojima je roditelj nepoznat

Nastanak jednoroditeljskih porodica uslijed nepoznatog roditelja predstavlja složenu situaciju koja može imati različite uzroke. Ovaj oblik porodične dinamike javlja se kada jedan od roditelja nije poznat ili se odlučuje ostati anoniman. Situacije ovakvog tipa često zahtijevaju dublje razmatranje.

Prema (Janković, 2008) jedan od scenarija nastanka ovakvih porodica uključuje majku koja odbija ili nije u mogućnosti identificirati oca svog djeteta. Ovi razlozi mogu biti raznovrsni, uključujući razočaranje u partnera, kontroverze oko začeća, ili čak situacije začeća putem nepoželjnog nasilja. Ovakve situacije često zahtijevaju posebnu pažnju i podršku kako bi majka i dijete mogli prevladati izazove koje takve okolnosti donose.

Drugi scenarij uključuje majke koje, iako nemaju partnera, donose odluku da će postati majke koristeći umjetnu oplodnju. Ova metoda omogućava ženama da postanu majke neovisno o prisustvu partnera u tradicionalnom smislu. Situacije poput ovih zahtijevaju poseban niz izazova i pitanja koja se tiču odluka majke, pravne i etičke regulative, te podrške zajednice.

Treći scenarij nastanka nepoznatih roditelja može biti posljedica prirodnih ili ratnih katastrofa. U ovakvim situacijama, djeca se često suočavaju s gubicima i nesigurnošću, a roditelji su nepoznati. Ovako složene okolnosti zahtijevaju posebne oblike socijalne i psihološke podrške kako bi se djeca nosila s traumatskim iskustvima i gubicima.

Svaki od ovih scenarija predstavlja jedinstvenu situaciju s različitim izazovima i potrebama. Razumijevanje i podrška za porodice koje se suočavaju s ovim tipovima situacija ključni su za omogućavanje članovima porodice da prevladaju izazove, te da im se pruži siguran prostor za emocionalni i psihološki oporavak.

Utjecaj socioekonomskog statusa porodice na obrazovanje i razvoj djece

Socioekonomski status porodice ima dubok utjecaj na obrazovanje i razvoj djece, a ova tema je bila predmet brojnih istraživanja i analiza u različitim disciplinama, uključujući sociologiju, psihologiju, ekonomiju i obrazovanje.

Najznačajniji faktori koji utječu na djecu uključuju porodicu, vršnjake i školu. Kvalitet tih faktora može imati dubok utjecaj na djecu u smislu pozitivne ili negativne prilike za vođenje uspješnog života. Jedan od najvažnijih faktora u određivanju kvaliteta života jesu primanja unutar porodice posebno iz razloga što je sve više jednoroditeljskih porodica, naročito onih u kojima je staratelj majka pa imaju niža primanja nego porodice sa oba roditelja. Veće stope sudjelovanja zaposlenosti majki kod porodice sa oba roditelja pomogle su u održavanju i povećanju porodičnih primanja, ali su također stvorile stres unutar porodice i poteškoće u brizi za nadzor djece. Iako postoji jaka korelacija između jednoroditeljskih porodica i porodica s niskim primanjima, teško je razlučiti njihove efekte jer oba faktora utječu na uspjeh djece (Đurić, 2015).

Stres uzrokovan visinom primanja može umanjiti emocionalnu dobrobit roditelja koja može imati izravne i neizravne negativne efekte na djecu. Djeca često odrastaju u porodici pod tzv. ekonomskim stresom ili prerano postaju samostalni iz razloga što mogu biti pod slabijim nadzorom roditelja s kojim odrastaju. (Dornbusch i sar., 1987).

Utjecaj socioekonomskog statusa na obrazovno postignuće tema je koja je inspirisala brojne naučnike (Gregurović i Kut, 2010). Na uspjeh djeteta u školi socioekonomski status utječe dvojako, direktno preko ekonomske moći i indirektno preko roditeljskih postupaka. Model porodične investicije (Čudina-Obradović i Obradović, 2006.) objašnjava direktan utjecaj socioekonomskog statusa na školski uspjeh. Ekonomski moći porodice utječe na mogućnost kupovine opreme i nastavnih materijala, osiguravanje putovanja, izleta, kurseva i sličnih oblika dodatnog podučavanja, što utječe na kognitivni razvoj, a samim tim i na školsku uspješnost.

Model porodičnog stresa prepoznao je da ekonomske poteškoće i roditeljska percepcija ekonomskih poteškoća utječu na emocionalne poteškoće roditelja i roditeljske sukobe, što dovodi do promjena roditeljskog stila i odnosa ponajprije u smislu pomanjkanja topline, a povećanja strogosti prema djeci. Ovakvo "stanje" u porodici vodi ka emocionalnim poteškoćama djece i problematičnom ponašanju, a u konačnici i slabijem školskom uspjehu (Conger i sar, 2002).

Ekonomske poteškoće povezane s niskim socioekonomskim statusom vode ka poteškoćama u roditeljstvu, povećavaju porodične konflikte te mogućnost pojave depresivnosti roditelja (McNeal, 2001).

White (1982) je zaključio da je socioekonomski status, definisan tradicionalnim mjerama, pozitivno, ali slabo povezan s mjerama akademskog postignuća, dok su karakteristike porodice poput porodične klime pokazale čvrstu povezanost sa školskim uspjehom.

Steinberg i sar. (1992) smatraju da se odnos između roditeljskog ponašanja i uspjeha djece u školi može generalizirati na različite nivoe socioekonomskog statusa i strukture porodice, ukazujući da socioekonomski prilike porodice nemaju moderirajući efekt na taj odnos i naglašavajući veću važnost roditeljskog ponašanja.

Obasi (1999) u svom istraživanju nije pronašao nikakav utjecaj socioekonomskog statusa na akademsko postignuće učenika.

U pojedinim je istraživanjima ustanovljena povezanost socioekonomskog statusa općenito s rezultatima iz fizike, hemije i/ili biologije, upućujući na pozitivnu vezu između višeg socioekonomskog statusa porodice i višeg postignuća učenika u prirodnim naukama (Yildirim i Eryilmaz, 1999, Young i Fraser, 1993, Burstein i sar., 1980). Pritom treba naglasiti da su u navedenim istraživanjima korišteni različiti indikatori socioekonomskog statusa poput

zanimanja roditelja, obrazovanja majke i oca, broja knjiga u domaćinstvu te veličine porodice (Gregurović i Kuti, 2010).

Babarović (2009) navodi kako se, posmatrajući obilježja učenikove porodice, prilično jasno pokazalo da djeca iz porodice nižega socioekonomskog statusa u prosjeku u školi postižu slabije rezultate od djece iz porodice boljeg socioekonomskog statusa, iskazivano nizom pokazatelja kao što su objektivne mjere znanja, školske ocjene, ponavljanje razreda, nezavršavanje srednjih škola, manji ukupan broj godina školovanja i slično. Polazeći od pretpostavke da su učenici slabijeg socioekonomskog statusa u nepovoljnijem položaju prema ostalima, rezultati većine provedenih istraživanja ukazuju na to da škole nemaju mehanizme kojima kompenziraju razlike socioekonomskog statusa kod učenika, a koje na kraju određuju i njihov školski uspjeh.

Lam (2014) smatra kako su djeca lošeg socioekonomskog statusa u startu označena kao djeca "slabijih mogućnosti" te ih se tako tretira kroz školovanje. Time se ulazi u začarani krug i takvoj se djeci ne daje mogućnost napretka. Tu je od presudne važnosti uloga nastavnika koja na adekvatan način mora pružiti pomoć takvoj djeci.

Wadsworth i sar. (2005) navode kako nizak socioekonomski status dovodi do hroničnog stresa, što predstavlja stalan izvor frustracije i demoralizacije te utječe na pojedinca čineći ga ranjivijim i osjetljivijim na svakodnevne stresne situacije, ali i stvara okolnosti u kojoj se spomenuto češće pojavljuje. Robins (2014) tvrdi kako djeca iz porodica nižeg socioekonomskog statusa imaju tendenciju biti manje spremna na učenje pismenosti.

Rezultati Šimić - Šašić istraživanja (2011) ukazuju na neke rizične faktore školskog uspjeha: nizak socioekonomski status porodice, nizak nivo obrazovanja roditelja, posebno majke te radni status roditelja, posebno nezaposlenost oca, loš kvalitet porodične interakcije, psihološka kontrola roditelja, nezadovoljstvo i osjećaj usamljenosti u porodici.

Jedan dio utjecaja socioekonomskog statusa na uspjeh učenika jest posredovan preko školske anksioznosti i unutrašnje motivacije, no u većini slučajeva to čini preko školske anksioznosti. Učenici s niskim socioekonomskim statusom imaju viši nivo anksioznosti, što ima negativan utjecaj na njihova obrazovna postignuća. Ovo istraživanje tvrdi da se takva djeca osjećaju manje sigurno u školi, da više strepe i da su nesigurnija u sebe, posebno kada je u pitanju situacija ocjenjivanja. Ovo istraživanje potvrđuje nalaze drugih koje pokazuju da se učenici iz porodice s nižim socioekonomskim statusom osjećaju manje sigurnima u školi i da to može utjecati na njihova niža obrazovna postignuća (Baucal i Pavlović-Babić, 2009, Datcher, 1982, Finn i Rock,

1997, Johnson i sar., 2001; Kao i Thompson, 2003, Pavlović-Babić i Baucal, 2010, Voelkl, 1995, Willms, 2002).

Socioekonomski status utiče na školsko postignuće direktno preko ekonomske moći i indirektno preko roditeljskih postupaka. Upravo ta ekonomska moć porodice utječe na mogućnost kupovine svih potrebnih nastavnih materijala i opreme djetetu, kako bi se dijete razvilo u kognitivnom smislu i time postiglo školsku uspješnost.

2.5. Izazovi sa kojima se susreću jednoroditeljske porodice

Samohrano roditeljstvo, bez obzira na njegove uzroke, prate brojni izazovi s kojima se neki roditelji uspješnije nose od drugih, kako zbog individualnih kapaciteta, tako i zbog podrške okoline, ali i zbog postojećih sistemskih rješenja. Kada dijete raste uz oba roditelja, ono ima više sigurnosti u materijalnom, emocionalnom i psihološkom smislu. Samohrane majke i samohrani očevi imaju dosta zajedničkih problema, kao i određenih specifičnosti. Učešće samohranih roditelja u općoj populaciji kod nas nije u potpunosti poznat s obzirom da u zvaničnoj statisitici imamo samo udio razvedenih roditelja, međutim, ovaj je broj daleko veći, posebno zbog činjenice da je danas sve veći udio vanbračnih zajednica (Šadić i sar., 2020).

Raboteg-Šarić i sar. (2003) u istraživanju provedenom u Hrvatskoj dolaze do saznanja da se jednoroditeljske porodice susreću sa mnogobrojnim problemima poput materijalnih, neplaćanja alimentacije, poteškoćama pri usklađivanju radne i roditeljske uloge, zdravstvenim problemima, hroničnim stresom, nerazumijevanjem okoline, slabim socijalnim mrežama i nedovoljnom podrškom okoline i predrasudama (Šadić i sar., 2020).

Iako je samohrano roditeljstvo samo po sebi složeno i nosi ozbiljne izazove, ponekad može biti rješenje problema i izlazak iz života u nesigurnosti. Svjesni činjenice da potpune porodice mogu biti disfunkcionalne, na razvod se gleda kao na najbolje rješenje za njene članove. Stoga, Brajša-Žganec i sar. (2014) prepoznaju pozitivne strane samohranog roditeljstva, kao što su bliskost s djetetom, visoko zadovoljstvo djecom i roditeljstvom, te osjećaj roditeljske samoučinkovitosti.

Neki samohrani roditelji dobro su prihvaćeni u društvu, što se često povezuje s uzrokom nastanka njihovog statusa. Na razvod se ne gleda nužno kao na nešto što je neprihvatljivo, posebno kada je brak bio konfliktan i nezadovoljavajući. Istovremeno, sve češće srećemo uspješne žene s ostvarenim zavidnim karijerama koje su izabrale ostvariti se i u majčinstvu, što okolina općenito odobrava (Zimić, 2018).

Samohrani očevi teže se snalaze u ulozi samohranog roditelja, uglavnom zbog njihove dominantno hraniteljske uloge. Naime, samohrani očevi imaju drugačiji pristup roditeljstvu, a posebno su zabrinuti kad je riječ o pristupu ženskoj djeci (Šadić i sar., 2020).

2.6. Pružanje pomoći i podrške jednoroditeljskim porodicama

Jednoroditeljske porodice često se suočavaju s različitim potrebama koje zahtijevaju pažljivu i pravilno usmjerenu podršku. Usluge namijenjene porodicama s djecom, uključujući i jednoroditeljske porodice, trebaju se kontinuirano razvijati kako bi osigurale njihovu efikasnost i prilagodljivost. Raboteg-Šarić i Pećnik (2005) istražuju različite aspekte podrške samohranim roditeljima, ukazujući na različite oblike podrške koji se mogu pružiti, kao što su finansijska, materijalna, emocionalna, moralna i praktična podrška.

U Bosni i Hercegovini, primjerice, postoji izazov u pružanju pomoći jednoroditeljskim porodicama. Nažalost, ova zemlja je među rijetkim u kojima nema sistematske porodične naknade za porodice koje se nalaze u teškoj socijalnoj situaciji. Potrebe samohranih roditelja u ovoj zemlji ovise o različitim faktorima, uključujući njihov ekonomski status, prisutnost socijalnih mreža podrške, uzrast djece koje odgajaju, specifične potrebe roditelja i djece te povezanost s njihovim zdravstvenim stanjem.

Većina zakona o socijalnoj zaštiti u Bosni i Hercegovini ne prepoznae samohrane roditelje kao posebnu kategoriju korisnika ovih usluga. Ipak, postoji nekoliko izuzetaka, poput Zakona o socijalnoj zaštiti Brčko Distrikta, koji prepoznae samohrane roditelje, te im pruža pravo na usluge socijalnog i stručnog rada, novčanu i drugu materijalnu pomoć (član 28.). Ovaj zakon također predviđa smještaj u ustanovu socijalne zaštite ukoliko samohrani roditelji nemaju riješeno stambeno pitanje (član 53.).

Važno je napomenuti da su neka kantonalna zakonodavstva prepoznala žene žrtve nasilja kao posebnu kategoriju korisnika socijalne zaštite, što se primjerice odnosi na Kanton Sarajevo i Tuzlanski kanton (Šadić i sar., 2020).

Kada je riječ o iskustvima iz drugih zemalja, mnoge zemlje imaju razvijene sisteme podrške za samohrane roditelje. Na primjer, u Švedskoj postoje porodične naknade i programi koji omogućavaju jednoroditeljskim porodicama lakši pristup obrazovanju i zapošljavanju.

Naknade i socijalni programi u Švedskoj su raznoliki i obuhvataju različite aspekte podrške porodicama i pojedincima. Primjer takvih naknada i programa:

1. **Porodične naknade:** Švedska nudi različite oblike porodičnih naknada, uključujući porodiljske i roditeljske naknade. Porodiljske naknade pružaju podršku majkama tokom trudnoće i nakon porođaja, dok roditeljske naknade omogućavaju da se oba roditelja brinu o svojoj djeci nakon rođenja. Ove naknade su često temeljene na prihodima roditelja i drugim faktorima.
2. **Dijete doplatak:** Dijete doplatak je finansijska podrška roditeljima kako bi pokrili troškove odgoja djece. Ova naknada može varirati i obično zavisi od broja djece i prihoda porodice.
3. **Stipendije za obrazovanje:** Švedska ima veliki broj stipendija dostupnih studentima za visoko obrazovanje. To uključuje stipendije koje pokrivaju školarine, troškove života i druge troškove studiranja.
4. **Subvencije za stanovanje:** Švedska nudi subvencije za stanovanje kako bi pomogla pojedincima i porodicama da plaćaju kiriju ili otplaćuju hipoteke.
5. **Programi zapošljavanja:** Postoje programi i usluge koji podržavaju ljude u potrazi za poslom i obukom kako bi poboljšali svoje zapošljavanje. European Commission Your social security rights in Sweden (2022).

U Kanadi, postoje porezne olakšice i druge finansijske pogodnosti koje su dostupne samohranim roditeljima kako bi im pomogle da smanje svoj porezni teret i poboljšaju svoju ekonomsku situaciju. Neke od ključnih poreznih olakšica i programa za samohrane roditelje:

1. **Porezna olakšica za samohrane roditelje:** Kanada nudi poreznu olakšicu koja se naziva "Porezna olakšica za samohrane roditelje" (Single Parent Tax Credit). Ova olakšica omogućava samohranim roditeljima da smanje svoje ukupne porezne obaveze.
2. **Dopunski dječji porezni benefit (CCTB):** Ovo je program koji pruža mjesecne isplate porodicama sa djecom. Samohrani roditelji su također kvalificirani za ovo, a iznos isplate zavisi od prihoda porodice i broja djece.
3. **Porezna olakšica za dječiju njegu (Child Care Expenses Deduction):** Samohrani roditelji mogu zahtijevati poreznu olakšicu za troškove dječjeg čuvanja ili časova, što može pomoći smanjenju njihovog poreznog tereta.

4. **Porezna olakšica za izdržavane članove porodice:** Samohrani roditelji koji izdržavaju druge članove porodice, kao što su roditelji, mogu biti kvalificirani za posebnu poreznu olakšicu.
5. **Porezna olakšica za školovanje:** Programi koji pružaju porezne olakšice za obrazovanje, kao što je Canada Education Savings Grant (CESG), mogu biti korisni za školovanje djece samohranih roditelja.
6. **Porezna olakšica za stanovanje:** Postoje različite porezne olakšice i potpore za vlasnike nekretnina koje samohrani roditelji mogu koristiti za smanjenje troškova stanovanja. Government of Canada

Poboljšanje situacije za samohrane roditelje u Bosni i Hercegovini zahtjeva sveobuhvatan pristup socijalnoj politici i poreznim olakšicama. Neki od mehanizama i načina koje bi sistem u Bosni i Hercegovini mogao preuzeti kako bi unaprijedio podršku samohranim roditeljima:

Ujednačavanje zakona i politika: BiH ima kompleksan sistem s različitim nivoima vlasti, što često dovodi do razlika u politikama i pravilima između entiteta i kantona. Važno je uskladiti zakone i politike kako bi se stvorila jedinstvena i dosljedna podrška za samohrane roditelje širom zemlje.

Porezne olakšice: Uvesti porezne olakšice za samohrane roditelje, slične onima u Kanadi, kako bi se smanjio porezni teret i poboljšala njihova ekonomska situacija.

Mjesečne isplate za djecu: Razmotriti uspostavljanje programa koji pružaju mjesečne isplate za porodice sa djecom, s obzirom na prihode porodice, kako bi se osigurala adekvatna finansijska podrška za samohrane roditelje.

Subvencije za obrazovanje: Pravilima i programima stipendija i finansijske podrške za obrazovanje treba olakšati pristup samohranim roditeljima kako bi poboljšali svoje kvalifikacije i šanse za zapošljavanje.

Socijalna pomoć: Povećati dostupnost i iznos socijalne pomoći za samohrane roditelje koji se suočavaju s teškom ekonomskom situacijom.

Porezna olakšica za čuvanje djece: Uvesti poreznu olakšicu za troškove čuvanja djece kako bi se smanjili troškovi vrtića i čuvanja djece za samohrane roditelje.

Socijalna podrška i savjetovanje: Prilagoditi socijalne usluge kako bi se pružila emocionalna i psihološka podrška samohranim roditeljima, zajedno s pristupom savjetovanju i drugim oblicima podrške.

Programi za zapošljavanje: Razvijati programe podrške za samohrane roditelje koji im pomažu u pronalaženju posla, uključujući obuke i programe prekvalifikacije.

Uključivanje lokalnih organizacija: Raditi u partnerstvu s nevladinim organizacijama i lokalnim zajednicama kako bi se pružila dodatna podrška samohranim roditeljima.

Transparentnost i edukacija: Edukovati samohrane roditelje o postojećim programima i olakšicama, kako bi znali kako da iskoriste dostupne resurse.

Osim ovih konkretnih mjera, važno je da se razvije dugoročna strategija za podršku samohranim roditeljima u Bosni i Hercegovini, uzimajući u obzir specifične potrebe i izazove s kojima se suočavaju. Poboljšanje situacije za samohrane roditelje zahtijeva usklađivanje politika, povećanje svijesti i angažovanje svih relevantnih aktera.

Prava koja mogu ostavriti samohrani roditelji

U Bosni i Hercegovini, samohrani roditelji su obuhvaćeni zakonodavnim okvirom koji ih prepoznaje kao važnu skupinu unutar šire socijalne politike. Analizirajući relevantne zakone, kao što je Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom (Sl. novine FBiH, br. 36/99, 54/04, 39/06, 14/09, 45/16), možemo bolje razumjeti prava i podršku dostupnu samohranim roditeljima.

Iako postoje zakonska prava koja štite samohrane roditelje, stvarnost je takva da mnogi od njih nailaze na prepreke i teškoće u ostvarivanju tih prava. Neki se okreću centrima za socijalni rad kako bi tražili pomoć i podršku, ali i tu mogu postojati ograničenja u dostupnosti i obimu pomoći.

Zakonodavni okvir u Bosni i Hercegovini definira određena prava i podršku za samohrane roditelje. Ovdje su neka od ključnih prava koja samohrani roditelji mogu ostvariti:

- 1. Dječiji dodatak i dječiji doplatak:** Samohrani roditelji imaju pravo na dječiji dodatak ili dječiji doplatak, koji predstavljaju finansijsku podršku za podizanje djece. Ova prava uzimaju u obzir prihode i druge kriterije kako bi osigurali adekvatnu podršku.

2. **Socijalna pomoć:** Samohrani roditelji koji se suočavaju s ekonomskim teškoćama imaju pravo na socijalnu pomoć prema Zakonu o osnovama socijalne zaštite. Ova podrška uključuje novčanu pomoć, medicinsku zaštitu i druge oblike podrške.
3. **Povlašteni tretman za civilne žrtve rata:** Samohrani roditelji koji su civilne žrtve rata mogu ostvariti prava na kompenzacije i pomoć prema Zakonu o zaštiti civilnih žrtava rata.
4. **Zdravstvena zaštita za djecu:** Djeca imaju pravo na besplatnu zdravstvenu zaštitu, uključujući cijepljenje, liječenje bolesti i preventivne preglede.
5. **Obrazovanje za djecu:** Sva djeca u Bosni i Hercegovini imaju pravo na obrazovanje, a samohrani roditelji mogu koristiti ovo pravo kako bi osigurali obrazovanje svojoj djeci i poboljšali njihove buduće izglede.

Prava i podrška za samohrane roditelje mogu varirati ovisno o entitetu i kantonu u Bosni i Hercegovini, ali navedena prava su općenita za cijelu zemlju.

Prema ovim zakonima, samohrani roditelji nisu izričito prepoznati kao posebna kategorija korisnika socijalne zaštite. Međutim, Konvencija o pravima djeteta, koja je bila inspiracija za ovaj zakon, postavlja djecu kao središnje korisnike socijalne zaštite. To znači da se ovim zakonom osiguravaju prava na dječji dodatak, prava za porodilje na novčane naknade, te pomoć u prehrani i opremanju novorođenčeta. Ova prava pružaju potrebnu finansijsku podršku samohranim roditeljima u njihovoj ulozi podizanja djece.

Saznanja autora, uključujući istraživanja (Šadić i sar., 2020), ističu izazove s kojima se samohrani roditelji suočavaju u Bosni i Hercegovini. Ti izazovi uključuju sve učestalije visoko konfliktne razvode brakova, a najveće žrtve u tim situacijama često su djeca. Socijalni radnici u centrima za socijalni rad igraju ključnu ulogu u identifikaciji i procjeni potreba samohranih roditelja, pružajući im podršku, uključujući jednokratne i povremene socijalne pomoći, subvencije i savjetovanje.

Proces ostvarivanja prava na alimentaciju često je dugotrajan i za samohrane roditelje ponekad ponižavajući, budući da može uključivati ponovna testiranja očinstva. Ovi pravni procesi zahtijevaju emocionalnu i finansijsku izdržljivost, a ishodi su često neizvjesni.

Ukupno gledajući, prava i izazovi samohranih roditelja u Bosni i Hercegovini ukazuju na potrebu za dalnjim razumijevanjem i poboljšanjem pravnog okvira i podrške kako bi se

osiguralo da samohrani roditelji i njihova djeca dobiju potrebnu zaštitu i podršku. Ovo je ključno za izgradnju društva koje brine o dobrobiti svake porodice i svakog djeteta.

Kada se radi o ostvarivanju prava na alimentaciju, situacija često uključuje postupke za utvrđivanje očinstva. U konfliktnim situacijama, ti postupci mogu biti dugotrajni i ponovljeni u sudskim procesima, stavljujući samohrane roditelje u neugodne situacije. Oni se suočavaju s potrebom da više puta objašnjavaju situaciju svojoj djeci. Ovi procesi traju dugo i stvaraju dodatni stres, dok ishodi ostaju neizvjesni. Samim tim, nema garancije da će alimentacija biti isplaćena u budućnosti (Šadić i sur., 2020).

Uzroci pojave jednoroditeljskih porodica često su povezani sa socijalnim i ekonomskim statusom tih porodica. Djeca u takvim porodicama, gdje je jedan od roditelja preminuo, ostvaruju pravo na penziju i dječiji dodatak, a to je često povezano sa radnim statusom preminulog roditelja. S druge strane, djeca razvedenih roditelja, posebno kada je majka nezaposlena i drugi roditelj ne sudjeluje u izdržavanju, suočavaju se s najlošijim ekonomskim i socijalnim statusom. Vanbračno materinstvo, koje je često povezano s drugim rizičnim faktorima poput nedostatka obrazovanja i nezaposlenosti, predstavlja poseban izazov. Samohrane majke, bez sumnje, trebaju društvenu podršku (Šadić i sar., 2020).

2.7. Ograničenja centra za socijalni rad

Centri za socijalni rad imaju ključnu ulogu u pružanju podrške porodicama i pojedincima u Bosni i Hercegovini, uključujući i samohrane roditelje. Međutim, njihov rad često je suočen s različitim izazovima i ograničenjima koja otežavaju ostvarivanje punog potencijala. Neki od izazova su:

Nedostatak finansijskih sredstava: Jedno od glavnih ograničenja s kojima se centri za socijalni rad suočavaju jest nedostatak dovoljno finansijskih sredstava. Nedostatak budžeta može ograničiti njihovu sposobnost pružanja podrške i usluga porodicama i pojedincima koji se nalaze u teškim situacijama.

Nedostatak stručnog osoblja: Nedostatak kvalificiranog osoblja, poput socijalnih radnika i drugih stručnjaka, predstavlja ozbiljan izazov. Nedostatak stručnjaka može otežati pružanje odgovarajuće podrške i usluga onima koji je najviše trebaju.

Kompleksnost zakonodavnog okvira: Bosna i Hercegovina ima složen zakonodavni okvir s različitim entitetima i kantonima, svaki sa svojim zakonima i propisima. Ova raznolikost i kompleksnost zakonodavnog okvira često otežava centrima za socijalni rad razumijevanje i primjenu zakona.

Društveni stigmatizam: Samohrani roditelji, posebno samohrane majke, često se suočavaju s društvenim stigmatizmom i predrasudama. To može otežati njihov pristup podršci i uslugama te dodatno otežati njihovu situaciju.

Visoko konfliktni razvodi: U slučajevima visoko konfliktnih razvoda, centri za socijalni rad suočavaju se s izazovima u postizanju sporazuma između roditelja o pitanjima poput alimentacije i dijeljenja roditeljske odgovornosti. Ovo može biti dugotrajno i složeno pitanje.

Nedostatak praćenja nakon razvoda braka: Nakon razvoda braka, centri za socijalni rad često nemaju informacija o tome što se događa s porodicama, uključujući izvršavanje plaćanja alimentacije, kontaktiranje roditelja i djece te drugih ključnih aspekata.

Nedostatak edukacije i obuke osoblja: Osoblje centara za socijalni rad često se suočava s nedostatkom edukacije i obuke kako bi se nosili s visoko konfliktnim situacijama. Ovo može utjecati na kvalitetu podrške koju pružaju.

Iako centri za socijalni rad igraju važnu ulogu u društvu, njihov rad je često ograničen zbog navedenih faktora. Razumijevanje ovih izazova ključno je za rad na poboljšanju podrške i prava samohranim roditeljima u Bosni i Hercegovini. Svi stručnjaci/kinje su preopterećeni poslom i imaju ogroman broj aktivnih predmeta. Postoji konstantan problem pružanja pravovremenih usluga zbog teških uslova za rad u vidu nedostatka tehničke opreme, nedostatka prostora i same zgrade koja prokišnjava i nije okrećena dugi niz godina. Ovo se direktno odražava na kvalitet rada s korisnicima/ama i nemogućnost terenskog rada (Šadić i sar., 2020).

3. RODITELJSTVO I ODRASTANJE U JEDNORODITELJSKIM PORODICAMA

3.1. Jednoroditeljstvo i prilagođavanje

Biti roditelj je zahtjevan, stresan i iscrpljujući posao. Biti samohrani roditelj je puno više opterećeniji posao nego biti roditelj u braku. Sposobnost samohranog roditelja da se brine o svome djetetu ne ovisi samo o finansijskoj sigurnosti, već i o drugim stvarima kao što su obrazovanje, stavovi, ponašanje, sistem vrijednosti i drugo (Rosić, 2005).

Istraživanja su pokazala povezanost između kvaliteta odnosa među roditeljima i pozitivnih ishoda odgoja djece i funkcionalisanja porodice. Manje je vjerojatno da će djeca koja odrastaju s oba roditelja doživjeti širok spektar kognitivnih, emocionalnih i socijalnih problema, ne samo u djetinjstvu nego i u odrasloj dobi. U poređenju sa drugom djecom, oni koji odrastaju u stabilnoj porodici s oba roditelja imaju veći životni standard, dobivaju učinkovitiji odgoj, emocionalno su bliže s oba roditelja te su izloženi manje stresnim događajima i okolnostima (Amato, 2005). Odrastanje u porodici sa oba roditelja olakšava zajedničko donošenja odluka, ekonomsku sigurnost, bolju brigu o djetetu, emocionalnu podršku, bolju motivaciju i bolji uspjeh (Rosić, 2005).

Najčešći problemi u jednoroditeljskim porodicama su depresija, stres, usamljenost, agresija, podložnost djece prekomjernom konzumiranju alkohola, cigareta i droge (Usakli, 2013). Usakli (2013) navodi da veliki broj istraživanja otkriva da djeca koja su odrasla u porodici s oba roditelja imaju bolje kognitivne i bihevioralne ishode u poređenju sa djecom koja su odrasla u porodici s jednim roditeljem.

Prema švedskom nacionalnom istraživanju djeca iz porodica s jednim roditeljem imaju dvostruko veći rizik psihijatrijskih oboljenja, ovisnosti o alkoholu, samoubistva i pokušaja samoubistva, te tri puta veći rizik ovisnosti o drogama u odnosu na vršnjake iz porodica s oba roditelja (Weitot i sar., 2003). Djeca nemaju mogućnost izbora okolnosti u kojima će odrastati, a kvalitetno porodično okruženje u djetinjstvu predstavlja važan faktor životne uspješnosti svake odrasle osobe. S toga je jako bitno da se roditelji prilagode jednoroditeljstvu i na što bolji način pomognu djetetu da se prilagodi novonastaloj situaciji.

3.2. Život djeteta u jednoroditeljskoj porodici

Porodica, kao primarna društvena zajednica, uveliko utiče na razvoj pojedinca. Smatra se kako jednoroditeljska porodica nije dovoljno poticajna i povoljna za razvoj kao što je to dvoroditeljska porodica. Istraživanja pokazuju kako djeca koja žive u jednoroditeljskim porodicama ne uvažavaju roditeljski autoritet te su podložna raznim neprihvatljivim oblicima ponašanja. U procesu prilagodbe na život u novom obliku porodice, dječije ponašanje često rezultira depresijom, agresivnošću, povlačenjem u sebe, zapostavljanjem obaveza, manipuliranjem roditeljima i mnogim drugim nepoželjnim oblicima (Ševerdija, 2021).

Prema Čudina - Obradović i Obradović (2006) postoje četiri glavna faktora koji dovode do nepovoljnog utjecaja jednoroditeljske porodice na razvoj djeteta, a to su:

- ❖ ekonomski položaj porodice,
- ❖ manjkav socijalizacijski kontekst,
- ❖ stres zbog raspada porodice, te
- ❖ majčina psihološka dobrobit.

Ekonomski položaj porodice podrazumijeva manjak novčanih sredstava uloženih u dijete, a s time i manjak vremena. Naime, kako bi roditelj koji samostalno odgaja, hrani i skrbi za svoje dijete mogao djetetu priuštiti sve što mu je potrebno, treba imati mnoga finansijska sredstva, u prijevodu, treba puno raditi. Stoga roditelju zbog količine posla ne preostaje previše slobodnog vremena koje može provoditi sa svojim djetetom te mu se ne može posvetiti onoliko koliko bi zapravo htio i koliko je to djetetu uistinu potrebno (Čudina - Obradović i Obradović, 2006).

Manjkav socijalizacijski kontekst odnosi se upravo na nedostatak autoriteta kod roditelja. Izostanak jednog roditelja dovodi do promjena u porodičnim odnosima, te tako roditelj postaje ili prestrog, ili s druge strane preblag (Čudina - Obradović i Obradović, 2006).

Prilagodba djeteta na život u jednoroditeljskoj porodici nije nimalo laka, već vrlo teška i izazovna, te su roditelji ti koji moraju biti uz djecu i olakšati im prilagodbu na novonastalu situaciju. Djeca to u mnogo slučajeva znaju iskoristiti pa manipuliraju s jednim ili čak oba roditelja kako bi im se udovoljili svi zahtjevi (Grgec-Petroci i sar., 2011). Roditelji ne smiju posustati u takvim situacijama, već moraju znati reći „ne“ ili „da“ kada je to potrebno. Oni moraju postaviti autoritet kako se djeca ne bi podvrgnula nepoželjnim oblicima ponašanja te kako bi naučila poštivati roditeljske odluke.

Stres zbog raspada porodice nastaje upravo usred samog „raspada“ potpune porodice. Jednoroditeljska porodica najčešće nastaje raspadom porodice – zbog smrti roditelja ili zbog razvoda, a to je samo po sebi stres za dijete i porodicu (Čudina – Obradović i Obradović, 2006). Katkad se djeca zbog raspada porodice povlače iz iste te traže društvo vršnjaka, što bi značilo da su nerijetko sklona nepovoljnom vršnjačkom utjecaju, a imaju manje porodičnih socijalizacijskih utjecaja.

Majčina psihološka adaptacija važna je u regulisanju utjecaja jednoroditeljske porodice. Depresija zbog smrti partnera ili rastave i neprilagođenosti novim zahtjevima može znatno smanjiti majčinu roditeljsku kompetenciju i prag njezine tolerancije za djetetovo ponašanje i reagovanje (Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Dakle, mnogi faktori utiču na razvoj djeteta unutar jednoroditeljske porodice, a on također podrazumijeva i djetetov spol, dob te ostala obilježja samog pojedinca, koja su posebno važna u samoj prilagodbi.

Treba napomenuti, u slučaju razvoda roditelja, da mnoga djeca krivce vide u sebi, smatraju kako će se, ako se njihovo ponašanje promijeni, roditelji možda ipak pomiriti i nastaviti zajednički život (Grgec-Petroci i sar., 2006). Stoga je vrlo važna roditeljska uloga u cijeloj situaciji te pokušaj zajedničkog djelovanja zbog dobrobiti djeteta, barem u razjašnjavanju novonastale situacije, kako ne bi došlo do nepovoljnog ponašanja te kako dijete ne bi sebe smatralo krivcem za razdvajanje roditelja.

Majčinstvo u jednoroditeljskim porodicama

U našoj zemlji uglavnom su majke te koje su zadužene za odgoj djeteta u braku. Međutim, prilikom smrti supružnika ili razvoda, njihova se uloga povećava. One moraju biti podrška svojoj djeci. One moraju pružiti djeci takvu atmosferu tokom odrastanja da djeca što manje osjete nedostatak oca u porodici.

Amato i Partridge (1987) navode kako samohrane majke općenito imaju veće ekonomski poteškoće, ali istovremeno navode i kako su udovice, u odnosu na rastavljene majke, ipak u nešto povoljnijem položaju kada je riječ o nekim aspektima (npr. ne moraju dijeliti imovinu ili se ne moraju seliti). Carlson i Corcoran (2001) govore kako su kod samohranih majki depresivne epizode veće nego kod udanih majki te je nivo psihološkog funkcionisanja općenito niži (Miljević-Riđički i Pavin Ivanec, 2008).

Rezultat istraživanja Raboteg - Šarić i Pećnik (2010) pokazuju kako među samohranim majkama nema razlike u pojedinim mjerama životne prilagođenosti s obzirom na to jesu li majke razvedene, udovice ili se nikad ni nisu udavale.

Stigmatizacija samohranih majki i njihove porodice često je prisutna u društvu. Studije poput autorice Goffman (1963) ukazuju na to kako su samohrane majke često stigmatizirane, što otežava njihovu integraciju u društvo. Istovremeno, istraživanja autorice Thoits (2010) ističe važnost društvene podrške za majke u jednoroditeljskim porodicama, što može pomoći u prevladavanju stresa i izazova.

Istraživanja autorice McLoyd (1990) ukazuju kako majke igraju ključnu ulogu u oblikovanju dječjeg razvoja i emocionalnog blagostanja. Također, istraživanja autorice Furstenberg (1995) sugeriju da kvalitet majčinske skrbi ima ključan utjecaj na buduće životne ishode djece iz jednoroditeljskih porodica.

Majčinstvo u jednoroditeljskim porodicama nosi sa sobom brojne izazove, uključujući stigmatizaciju, ekonomske teškoće i pitanja socijalne mobilnosti. Međutim, majke u ovim porodicama igraju ključnu ulogu u oblikovanju dječjeg razvoja i budućih ishoda. Razumijevanje ovih izazova i podrška majkama u jednoroditeljskim porodicama postaju sve važniji aspekti društva.

Očinstvo u jednoroditeljskim porodicama

U suvremenom društvu, sve se češće istražuju i raspravljaju izazovi koje samohrani očevi doživljavaju. Raboteg - Šarić i njegove kolege (2003) ističu da se često čini kako društvo više pažnje posvećuje problemima samohranih majki, a specifični izazovi samohranih očeva ostaju manje uočljivi. Jedan od glavnih izazova s kojima se suočavaju samohrani očevi jest briga za dijete suprotnog spola. Naime, djevojčice često uspostavljaju bliski odnos s majkom i razvijaju prijateljski odnos u kojem se međusobno povjeravaju. U odnosima između oca i kćeri, često ne postoji takav stepen bliskosti kao u odnosu majke i kćeri.

Raboteg - Šarić i njegovi kolege (2003) pružaju primjere stvarnih problema koje samohrani očevi doživljavaju, uključujući:

- Nedostatak razumijevanja društva za njihov status, pri čemu ljudi često izlaze u susret, primjerice, u procesu upisa u vrtić ili na roditeljskim sastancima.

- Uvid u nedostatak ženskog utjecaja u porodici, što ih može potaknuti na razmišljanje o ponovnom sklapanju braka.
- Težak osjećaj samoće i svakodnevne brige s kojima se suočavaju.

Wallerstein i Blakeslee (2006) tvrde da očevi moraju naučiti kako zabaviti, nahraniti i brinuti se za svoju djecu. Također, naglašavaju važnost razumijevanja djetetovih želja i potreba, dok ističu kako su prvi dani samohranog očinstva najzahtjevniji jer očevi moraju pronaći način kako ne dopustiti da im i djeci bude dosadno i naporno. Uprkos društvenim normama koje često muškarce smatraju glavnim osloncem porodice, samohrani očevi moraju pronaći način da izraze svoje emocije i pokažu svoju "nježniju" stranu.

Cooper (2008) ističe važnost toga da očevi postanu uzor svojoj djeci, prenoseći vrijednosti i modele ponašanja koje će djeca cijeniti i prihvati u svom odrasлом životu.

Sve u svemu, samohrani očevi suočavaju se s jedinstvenim izazovima, uključujući društvene predrasude i potrebu za izgradnjom dubljih veza s djecom. Razumijevanje ovih specifičnih problema pomaže u stvaranju potpore za očeve koji hrabro preuzimaju svoju ulogu u jednoroditeljskim porodicama.

Prilagođavanje djeteta na gubitak/izostanak roditelja

Smrt ima dubok i kompleksan utjecaj na porodičnu dinamiku i prilagodbu. Različiti faktori igraju ključnu ulogu u oblikovanju tih promjena, uključujući karakteristike gubitka, osjetljivost porodice, raspoložive porodične resurse, spolne razlike i socijalna očekivanja (Grozdanić, 2000).

Jedna od ključnih karakteristika gubitka je vrijeme i priroda smrti. U starijoj životnoj dobi, smrt se često doživljava kao prirodan dio životnog ciklusa. Međutim, smrt u mlađoj životnoj dobi, posebno rana smrt roditelja, supružnika ili djeteta, često se percipira kao tragična i izazovna. Grozdanić (2000) ističe da takvi gubici mogu imati devastirajući utjecaj na porodicu.

Priroda smrti također igra važnu ulogu u porodičnoj prilagodbi. Iznenadne ili neočekivane smrti često izazivaju intenzivne reakcije tuge. S druge strane, smrt koja slijedi nakon dugotrajne bolesti nosi sa sobom niz stresnih situacija, uključujući produženu brigu, emocionalnu iscrpljenost, finansijske izazove povezane s troškovima liječenja te gubitak posla i karijere. Ova

situacija također može dovesti do osjećaja društvene izolacije i nedostatka vremena za ličnu brigu (Grozdanić, 2000).

Najrazorniji oblik gubitka u porodičnom kontekstu je smrt roditelja. Djeca su posebno osjetljiva na ovu vrstu gubitka i često doživljavaju nenadoknadive emocionalne posljedice. Reakcije djece na smrt roditelja ovise o dobi, spolu, emocionalnom i kognitivnom razvoju, odgovoru preživjelog roditelja te pruženoj adekvatnoj brizi. Mlađa djeca često trebaju podršku u prepoznavanju i izražavanju svojih osjećaja povezanih s gubitkom. S druge strane, u porodicama s adolescentima ili mladim odraslim osobama, smrt može poremetiti njihovu prirodnu odvojenost od roditelja i proces sticanja neovisnosti. Ovo može rezultirati odgađanjem procesa odvajanja od roditelja i stvaranjem emocionalnih izazova unutar porodice (Grozdanić, 2000).

Nakon smrti roditelja, djeca često izražavaju mnoge emocije i ponašanja koja su slična onima koja se vide kod odraslih tokom procesa tugovanja. Ključni faktor koji utječe na dječije reakcije na gubitak roditelja je sposobnost preživjelog roditelja da održi emocionalnu bliskost s djecom i da im pruži potrebnu podršku. U suprotnom slučaju, djeca se mogu osjećati emocionalno zapašteno, a to može dovesti do različitih problema (Goldenberg i Goldenberg, 1985).

Smrt ima duboko ukorijenjen i višestruk utjecaj na dinamiku porodice i njezinu sposobnost prilagođavanja. Razumijevanje različitih faktora i posljedica ovog procesa ključno je za razvoj odgovarajućih strategija podrške članovima porodice koji prolaze kroz ovu tešku fazu. Kao što su istaknuli Goldenberg i Goldenberg (1985), posebna pažnja treba se posvetiti i djeci koja su izložena depresivnim roditeljima kako bi se osigurala njihova emocionalna dobrobit i optimalna prilagodba na novonastalu situaciju.

3.3. Utjecaj deficitarne strukture porodice na socioemocionalni razvoj djeteta

Danas, sve više djece odrasta u okvirima jednoroditeljskih porodica, pri čemu majka često preuzima vodeću ulogu, dok se uloga očeva mijenja (Lamb, 2004). Postoji nekoliko ključnih razloga koji objašnjavaju ovu drastičnu promjenu u očinstvu i rastućem broju jednoroditeljskih porodica. Prvi razlog je značajna stopa razvoda brakova; više od 50% prvih brakova završava razvodom, pri čemu se većina djece povjerava skrbi majci, dok se odvajaju od očeva. Drugi razlog je porast broja djece rođene izvan braka, pri čemu je otac često odvojen od djeteta od samog početka (Lamb, 2004).

Većina istraživanja usmjeren je na utvrđivanje kako odrastanje bez oca utječe na dječji kognitivni razvoj i akademski uspjeh, dok je istraživanja o posljedicama odrastanja bez oca na socijalni i emocionalni razvoj djece tek manji broj. Prema savremenim spoznajama, očeva ljubav i aktivno sudjelovanje u odgoju djece jednako su važni za emocionalni razvoj djeteta kao i majčina uloga (Lamb, 2004). Posljedice odsustva oca u djetinjstvu su vidljive u mnogim aspektima društva, a najviše pogađaju samu djecu. Odrastanje bez oca predstavlja značajan prediktor psihičkih, emocionalnih i ponašajnih problema (Lamb, 2004). Ovi problemi često se nastavljaju tokom adolescencije i odrasle dobi. Prema istraživanjima provedenim u SAD-u, najveći rizik za razvoj emocionalnih problema imaju djeca samohranih majki koje nikada nisu bile u braku (Lamb, 2004).

Rezultati različitih istraživanja ukazuju na niz posljedica odrastanja u jednoroditeljskim porodicama koje se odražavaju na socijalni i emocionalni razvoj djece. Ovi učinci uključuju povećanu razinu anksioznosti, smanjeno samopouzdanje, gotovo patološku potrebu za ljubavlju i nježnošću, smanjen osjećaj odgovornosti te općenito nižu psihološku dobrobit djece (Lamb, 2004; Berk, 2007). Kod dječaka koji odrastaju bez očeva, uočava se veći deficit u samopouzdanju, kao i poteškoće u izražavanju svojih emocija (Popenoe, 1999).

Djeca koja odrastaju u jednoroditeljskim porodicama izložena su većem riziku od razvoja depresije, kao i socijalno neprihvatljivih oblika ponašanja, kako u djetinjstvu tako i u adolescenciji (Huntley i Phelps, 1990). Ova djeca često odrastaju bez zaštitnika i dobrog modela za razvoj spolnih uloga (posebno za sinove) te nemaju priliku svjedočiti primjerom ponašanju prema partnerima u odnosima (posebno za kćeri) (Popenoe, 1999).

Amato (1993; citiran prema Mrnjavac, 2014) ukazuje na istraživanja koja pokazuju da se u potpunim porodicama lakše ostvaruju odgojni zadaci i djeca na taj način imaju priliku upoznati ulogu majke (žene) i oca (muškarca), što je od suštinskog značaja za njihov identitetski razvoj, emocionalnu i socijalnu dobrobit. Razvoj ličnosti djeteta tokom djetinjstva posebno je bitna za razvoj primarnih veza s roditeljima putem procesa identifikacije. Kod djece iz jednoroditeljskih porodica taj proces identifikacije može biti poremećen, što može imati dugoročne negativne posljedice za njihov socijalni i emocionalni razvoj (Valjan-Vukić, 2009).

Savuola i suradnici (2000) su istraživanjem pokazali da postoji povezanost između odrastanja u jednoroditeljskim porodicama i psihičkih poteškoća u odrasloj dobi, posebno kod ženske populacije. Kad su u pitanju muškarci, takva povezanost nije pronađena. Djevojčice koje odrastaju u jednoroditeljskim porodicama često pate od depresije, anksioznosti i fobija. Autori

također ističu da odrastanje u jednoroditeljskim porodicama negativno utječe na socijalne i emocionalne kompetencije djece, što se može odraziti na njihovu ranu odraslu dob.

Vasta (1997) naglašava povećano emocionalno uzbudjenje kod djevojčica iz jednoroditeljskih porodica, što je često posljedica rastave braka. Također, izvještava o problemima u razvoju spolnih uloga i ponašanja, uključujući stidljivost, pretjerano traženje pažnje te promjene u ponašanju kod djevojčica.

Rezultati istraživanja Bayrakal i Kope (1990) pokazuju da djeca samohranih roditelja često razvijaju minimalne socijalne odnose s vršnjacima suprotnog spola te da u tim odnosima često nedostaje dubine i konzistentnosti. Ovi autori ukazuju na to kako socioemocionalni razvoj djece iz jednoroditeljskih porodica često pati zbog činjenice da su prerano preuzela uloge odraslih kako bi podržala svoje samohrane roditelje. Stručnjaci prepostavljaju da su jednoroditeljske porodice manje poticajne od porodica s oba roditelja.

Istraživanja su potvrdila da su djeca koja su odgojena samo od strane jednog roditelja često pokazivala manje razvijene socijalne i emocionalne vještine u odrasloj dobi u poređenju s djecom koju su odgajala oba roditelja. Većina tih problema rezultat je nižeg primanja, smanjenog angažmana roditelja u odgoju djece i nedostatka povezanosti sa širom zajednicom (McLanahan i Sandefur, 1994).

3.4. Utjecaj deficitarne strukture porodice na kognitivni razvoj djeteta

Kogniciju možemo opisati kao kompleksne mentalne procese, kao što su razmišljanje i rješavanje problema pomoću kojih ljudi nastoje razumjeti svijet oko sebe (Milanović, 2014). Važno je napomenuti da se dječije razmišljanje oblikuje kroz interakciju s drugim ljudima, posebno s vršnjacima. Ono što jedno dijete izrazi o određenom događaju ili osobi može potaknuti drugo dijete na razmišljanje i iznošenje vlastitih stavova. Djeca međusobno utječu i mijenjaju svoje gledište, a to ovisi o njihovoj razvojnoj dobi (Wood, 1995).

Kada je u pitanju rani kognitivni razvoj, važna je dostupnost različitih materijalnih resursa kod kuće te pristup kulturnim sadržajima poput kina, kazališta i knjižnica. Ovi faktori često ovise o materijalnim mogućnostima roditelja. Uprkos tome, i roditeljska podrška, toplina i njegujući odnos mogu ublažiti negativne efekte slabog materijalnog statusa porodice (Križanac, 2019).

Različite osobine djeteta igraju ulogu u kognitivnom razvoju, uključujući temperament, sklonost prema zadacima i spol. Djeca s pozitivnijim temperamentom, većom orijentacijom prema zadacima i ženskog spola obično postižu bolje rezultate u testovima kognitivnih sposobnosti i akademskom uspjehu (Križanac, 2019).

Zaštita dječjeg razvoja može se olakšati prisutnošću sigurnog i bezbrižnog okruženja za igru, roditeljskim prihvaćanjem, osjetljivošću roditelja, raznolikim igračkama i materijalima za učenje, te različitim iskustvima (Križanac, 2019).

Djeca koja žive s jednim roditeljem suočavaju se s izazovima u ponašanju, a brojna istraživanja sugerisu načine kako im pomoći da se bolje nose s tim izazovima, uzimajući u obzir dob i zrelost djeteta:

- Zadržavanje stava ljubavi, pažnje i poštovanja.
- Pokazivanje da je raznolikost svijeta vrijedna i obogaćuje nas.
- Postavljanje kućnih pravila temeljenih na sigurnosti i poštovanju.
- Omogućavanje djetetu da nauči iz svojih grešaka.
- Aktivno slušanje djeteta i stavljanje njegovih prioriteta na prvo mjesto (Križanac, 2019).

3.5. Stavovi sredine prema jednoroditeljskim porodicama

U šezdesetim godinama prošlog stoljeća, djeca iz jednoroditeljskih porodica suočavala su se s društvenom stigmatizacijom i neravnopravnosću u zakonima. Jednoroditeljske porodice odstupale su od normi i smatrane su nepotpunim porodicama. Sedamdesetih godina, smanjuje se jaz između jednoroditeljskih i dvoroditeljskih porodica isticanjem siromaštva kao glavnog problema te su jednoroditeljske porodice uglavnom opisivane kao porodice koje imaju manje resursa u odnosu prema dvoroditeljskim porodicama (Raboteg-Šarić, 2003).

Osamdesetih godina prošlog stoljeća, nuklearna porodica stereotipizirana je kao funkcionalna i „normalna“, dok su svi drugi porodični oblici stereotipizirani kao disfunkcionalni. Slika majčinstva bila je puno pozitivnija u kontekstu tradicionalne nuklearne porodice nego u drugim oblicima i strukturama porodice. Razvedene majke percipirane su kroz neuspjeh u području bračnog i porodičnog života, dok se na nevjenčane majke gledalo kao na devijantne i one koje teško udovoljavaju zahtjevima roditeljstva, porodičnih odnosa i života uopće (Raboteg-Šarić i Pećnik, 2010).

Fišer i sar. (2007) navode da su samohrani roditelji suočeni s predrasudama okoline koje su posebno izražene prema razvedenim osobama i osobama koje su rodile izvan braka. Često su izloženi osuđivanju, ismijavanju, podcjenjivanju i odbija im se pružiti podrška. Predrasude prema roditeljima, posebno ženi, dovode i do stigmatizacije djece.

Williams (2004) opisuje dvije glavne interpretacije promjena u strukturi porodice koje naziva demoralizacijskom tezom pesimista i demokratizacijskom tezom optimista. Pesimisti na promjene u porodičnom životu gledaju kao na ishodište moralnog pada, gubitak porodičnih vrijednosti, manjak socijalne stabilnosti i solidarnosti, manjkavo roditeljstvo i sebični individualizam, dok optimisti otkrivaju proces individualizacije putem kojeg se ljudi oslobađaju fiksnih konvencija i ograničenja te sami počinju oblikovati svoje živote i odnose (Raboteg-Šarić i Pećnik, 2010).

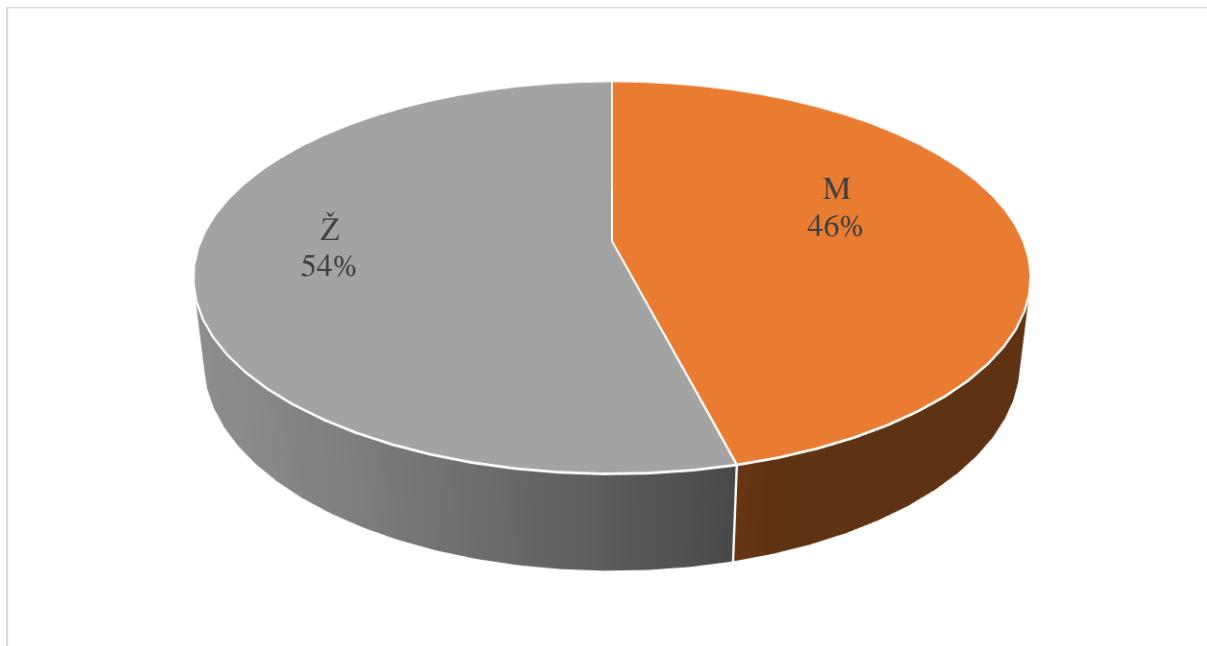
Istraživanje Raboteg-Šarić i Pećnik (2010) je pokazalo da svaki deseti roditelj među najvećim teškoćama samohranog roditeljstva navodi nerazumijevanje okoline, odnosno iskazivanje negativnih stavova i stereotipa prema njima kao samohranim roditeljima. Djeca iz jednoroditeljskih porodica najčešće su stigmatizirana jer još uvijek prevladava uvriježeno mišljenje da odrastanje bez oca ili majke nepovoljno utječe na svaki aspekt djetetova razvoja.

Roditelji iz dvoroditeljskih porodica i muškarci imaju općenito manje pozitivan stav prema samohranom roditeljstvu, te se percipirani odnos društva prema samohranim roditeljima razlikuje ovisno o spolu roditelja ili tome na koji su način postali samohrani. Također, reakcije okoline više su negativne u odnosu na samohrane majke, tj. na rastavljene i nevjenčane majke, nego u odnosu na očeve. Ali, jedna od češćih predrasuda koju okolina izražava u odnosu na očeve odnosi se na sumnju u njihove roditeljske sposobnosti (Šadić i sar., 2020).

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

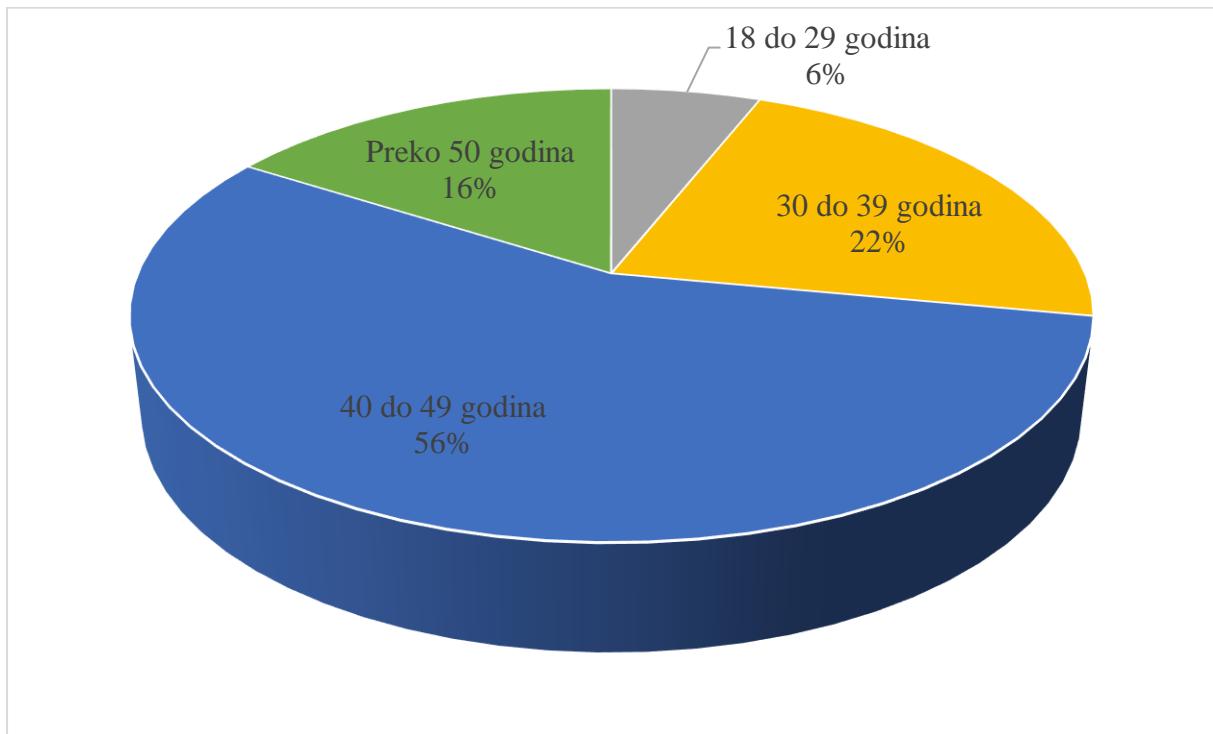
S ciljem izrade magistarskog rada pod nazivom „Socioekonomski status jednoroditeljskih porodica i izazovi u funkcionisanju“ provedeno je istraživanje na području Općine Novi Grad Sarajevo. Istraživanje je obavljeno putem metode ispitivanja odnosno primjenom anketnog upitnika. Anketni upitnik sadrži 15 pitanja. Anketa je provedena na području Općine Novi Grad Sarajevo u Službi za boračka pitanja, rad, socijalna pitanja i zdravstvo sa samohranim razvedenim roditeljima. Putem anketnog upitnika ispitano je ukupno 50 samohranih roditelja oba spola. U nastavku će biti prikazani odgovori za svako pitanje, te će se u konačnici prikazati relevantna saznanja koja se odnose na ovu oblast. Odgovori ispitanika ovog istraživanja prikazani su grafički.

Grafikon 1. Spol

Na osnovu prethodnog grafikona, možemo zaključiti da je u provedenom istraživanju sudjelovalo ukupno 50 ispitanika različitog spola. Od tog broja, 27 osoba su ženskog spola, što čini 54% ukupnog broja ispitanika, dok je 23 osobe muškog spola, što predstavlja preostalih 46%. Ovi podaci ukazuju na relativnu ravnotežu u raspodjeli učesnika po spolu u provedenom istraživanju.

Grafikon 2. Dob

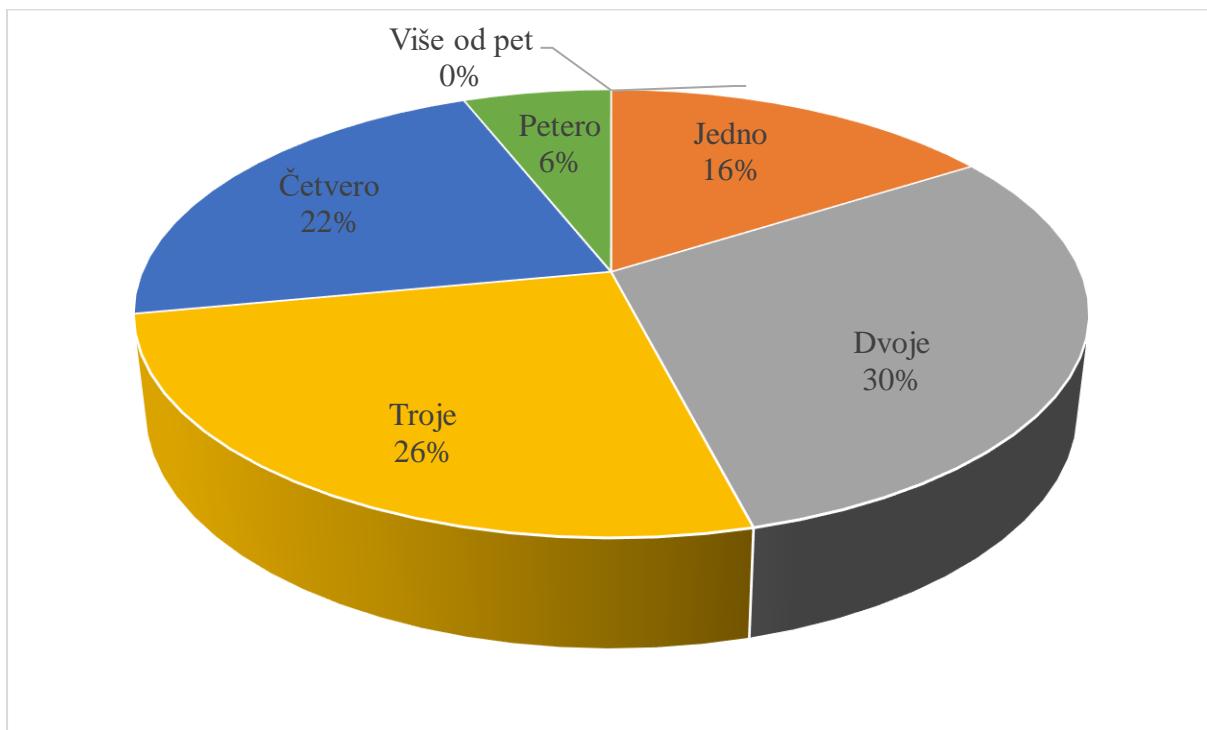

Na osnovu podataka prikazanih u grafikonu možemo zaključiti da je većina ispitanika u ovom istraživanju srednje dobi. Najviše ispitanika (njih 56%) pripada dobnoj skupini između 40 i 49 godina. Slijede ispitanici starosti između 30 i 39 godina (22%), te oni stariji od 50 godina (16%). Ove dvije dobne skupine čine značajan dio uzorka, a njihova prisutnost može doprinijeti širem razumijevanju različitih perspektiva unutar različitih životnih faza.

Najmanji broj ispitanika, (6%), pripada dobnoj skupini između 18 i 29 godina. Ovaj podatak sugeriše da je mладалаčka dobna skupina manje zastupljena u ovom istraživanju. Stoga, temeljem dobne strukture ispitanika važno je imati na umu da rezultati ovog istraživanja najviše odražavaju iskustva i perspektive osoba srednje dobi.

Osobe u dobi između 40 i 49 godina često prolaze kroz različite životne faze, uključujući period profesionalnog uspona, odgoj djece, brigu o roditeljima te suočavanje s potencijalnim izazovima povezanim sa srednjim godinama.

Grafikon 3. Broj djece ispitanika u jednoroditeljskim porodicama

Iz ovog istraživanja proizilazi važna informacija o veličini porodica samohranih roditelja i kako broj djece može utjecati na rizik od siromaštva u ovom kontekstu. Grafikon prikazuje raznolikost porodičnih konfiguracija među samohranim roditeljima koji su bili obuhvaćeni istraživanjem.

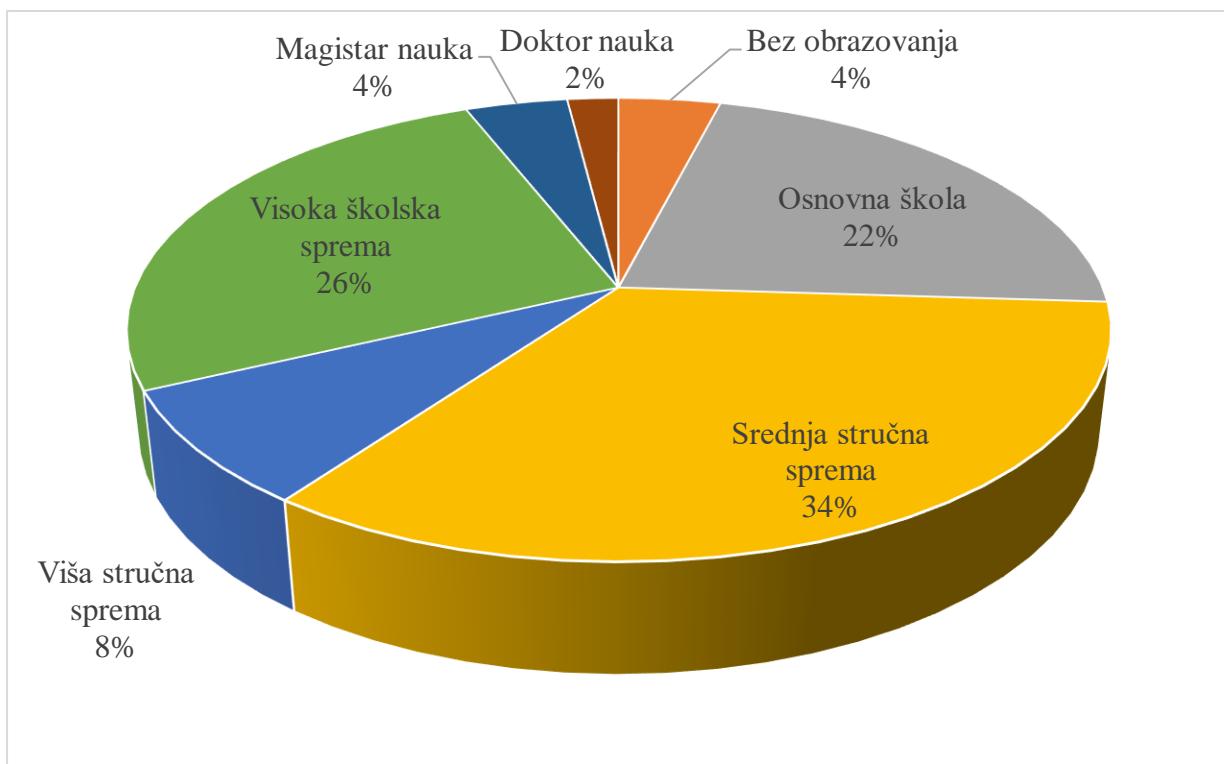
Najveći broj ispitanika (30%) ima dvoje djece, što predstavlja najčešću porodičnu konfiguraciju među samohranim roditeljima u uzorku. Porodice s troje djece čine značajan dio (26%), ukazujući na raznolikost porodičnih veličina među samohranim roditeljima. Porodice s četvoro djece čine 22% uzorka, što također predstavlja značajan segment i sugerira veće izazove u vezi sa finansijama i brigom o djeci. Samo 6% samohranih roditelja ima petero djece, što je najveća brojnost djece u uzorku.

Nije bilo samohranih roditelja s više od petero djece u ovom istraživanju, što ukazuje na relativnu rijetkost takvih velikih porodica među samohranim roditeljima u uzorku.

Također, istraživanje je istaklo značajnu inicijativu Općine Novi Grad Sarajevo koja dodjeljuje jednokratnu novčanu pomoć porodicama s blizancima, troje i više djece kako bi se suzbio rizik od siromaštva i pružila podrška samohranim roditeljima s većim brojem djece.

Ovaj grafikon ukazuje na raznolikost porodičnih dinamika među samohranim roditeljima i potrebu za različitim vrstama podrške kako bi se poboljšala kvaliteta života i dobrobit ovih porodica, posebno onih s većim brojem djece.

Grafikon 4. Stepen obrazovanja

Iz rezultata ovog istraživanja vidljiva je značajna varijacija u obrazovanju samohranih roditelja u uzorku. Najveći broj ispitanika, njih 17 ili 34% od ukupnog broja, posjeduje srednju stručnu spremu. Ovaj obrazovni nivo često je prisutan među samohranim roditeljima, što sugerise na raznolikost zanimanja i različita radna iskustva u ovoj populaciji.

Zatim, 13 ispitanika ili 26% ima završenu visoku školsku spremu. To ukazuje na značajan broj roditelja sa srednje visokim obrazovanjem, što može biti povezano sa širim spektrom karijernih mogućnosti.

Osnovno obrazovanje je završilo 11 ispitanika, što čini 22% ukupnog uzorka. Ovo je važno saznanje jer ukazuje na prisustvo roditelja sa osnovnom spremom, koja može predstavljati izazov u savremenom tržištu rada.

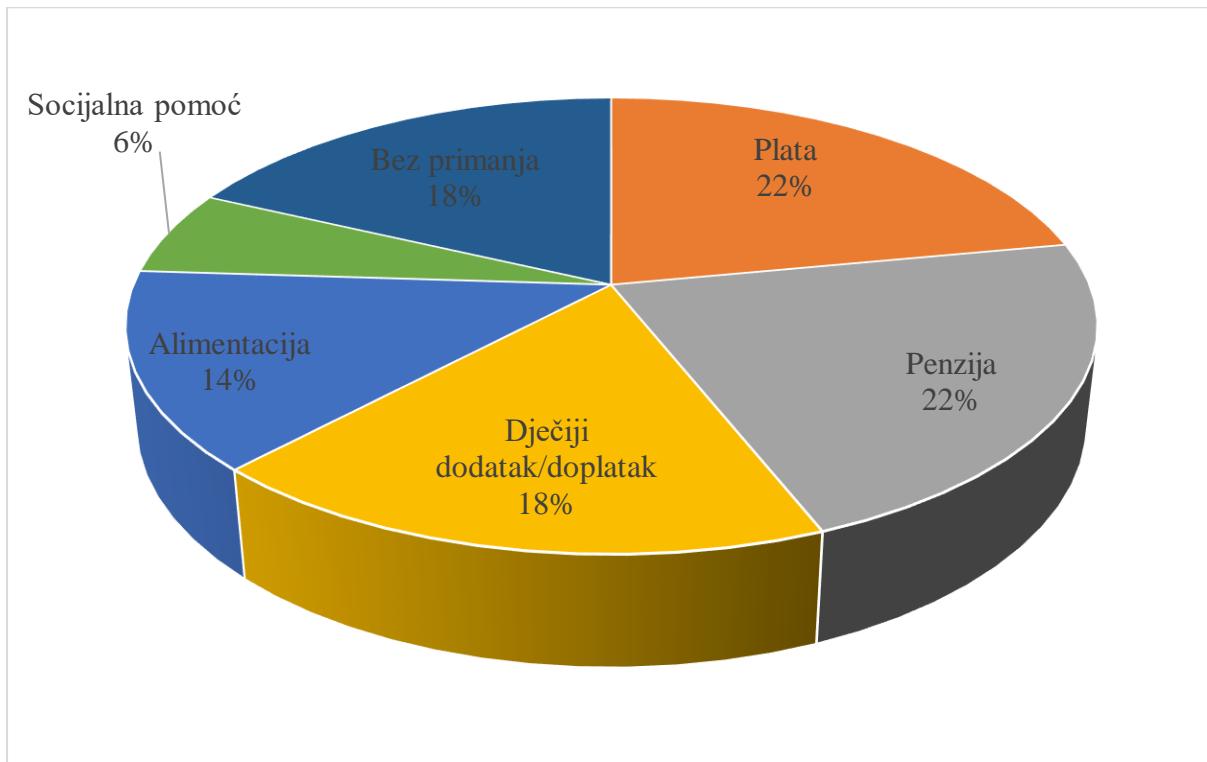
Samo dva (2) ispitanika, ili 4%, imaju završeni master studij. To ukazuje na manji broj samohranih roditelja sa visokim obrazovanjem, što može imati utjecaja na njihovu profesionalnu poziciju i mogućnosti za zapošljavanje.

Također, 2 ispitanika, ili 4%, su zabilježena kao osobe bez obrazovanja, što ukazuje na posebne izazove sa kojima se suočavaju.

Svega jedan (1) ispitanik, što iznosi 2%, ima završen doktorski studij. Ovaj podatak ukazuje na izuzetno visok obrazovni stepen među samohranim roditeljima u ovom uzorku.

Saznanja o raznolikosti obrazovanja među samohranim roditeljima pružaju važan kontekst za razumijevanje njihovih izazova i potreba. Stepen obrazovanja može utjecati na zapošljavanje, finansijsku stabilnost i druge aspekte njihovog života. Stoga je važno razmotriti ove razlike u obrazovanju kako bi se pružila adekvatna podrška ovoj raznolikoj populaciji.

Grafikon 5. Izvori primanja ispitanika

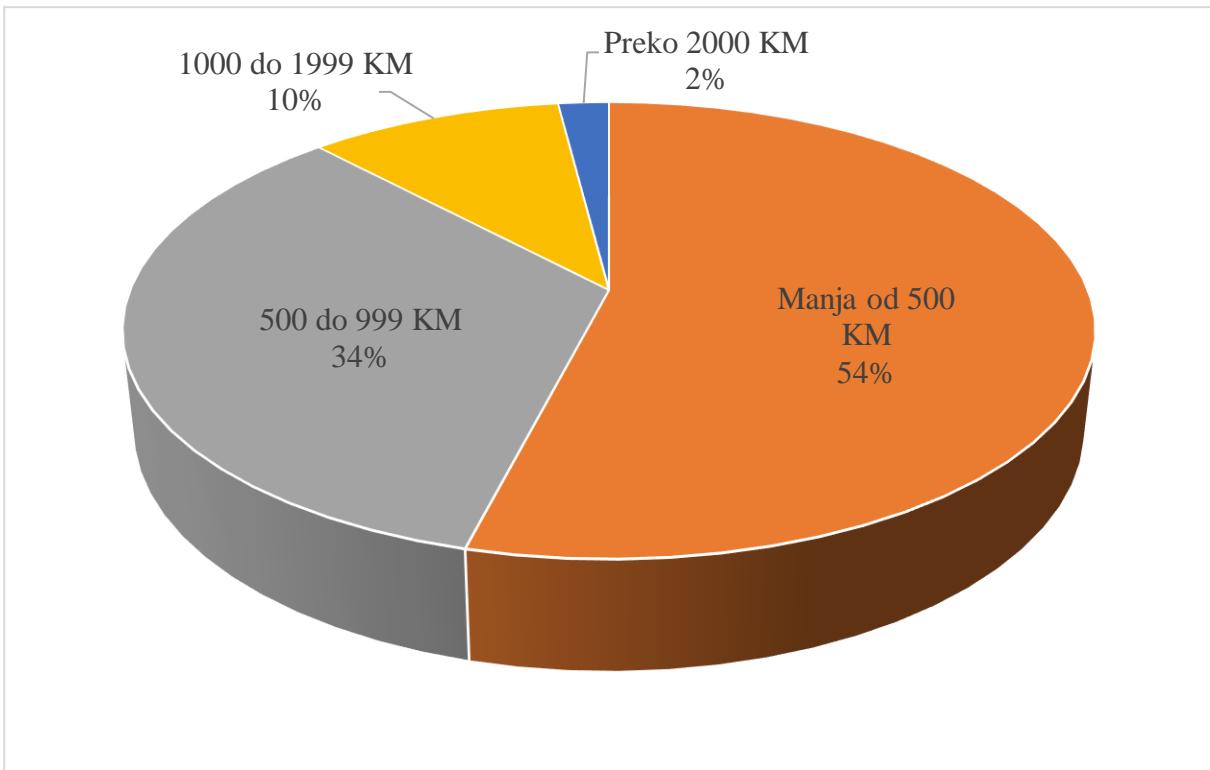

Na osnovu odgovora na prethodno postavljeno pitanje, zaključujemo da većina ispitanika ostvaruje svoje mjesecne prihode iz različitih izvora. Najveći broj ispitanika, njih 22% svoje prihode ostvaruje putem plate i penzije. Oko 18% ispitanika ostvaruje dječiji dodatak ili doplatak kao jedini izvor primanja. Grupa od 9 ispitanika (18%) nije imala nikakve prihode. Alimentaciju kao izvor prihoda navelo je 14% ispitanika, dok su njih 6% svoje korinsici socijalne pomoći. Podaci o izvorima prihoda ističu potrebu za različitim oblicima podrške, uključujući pristup zapošljavanju i informisanje o socijalnim programima.

Ovakvi rezultati trebaju potaknuti lokalne vlasti i organizacije da prilagode svoje programe podrške prema stvarnim potrebama samohranih roditelja. Ovom analizom izvora prihoda među samohranim roditeljima ne samo da se pruža uvid u njihovu trenutnu ekonomsku situaciju, već se također postavlja osnova za razvoj ciljanih intervencija i politike koje bi mogle poboljšati njihovu finansijsku stabilnost i dobrobit.

Ovi podaci naglašavaju raznolikost finansijskih situacija među ispitanicima i ukazuju na potrebu za podrškom i rješenjima za ekonomski izazove s kojima se suočavaju.

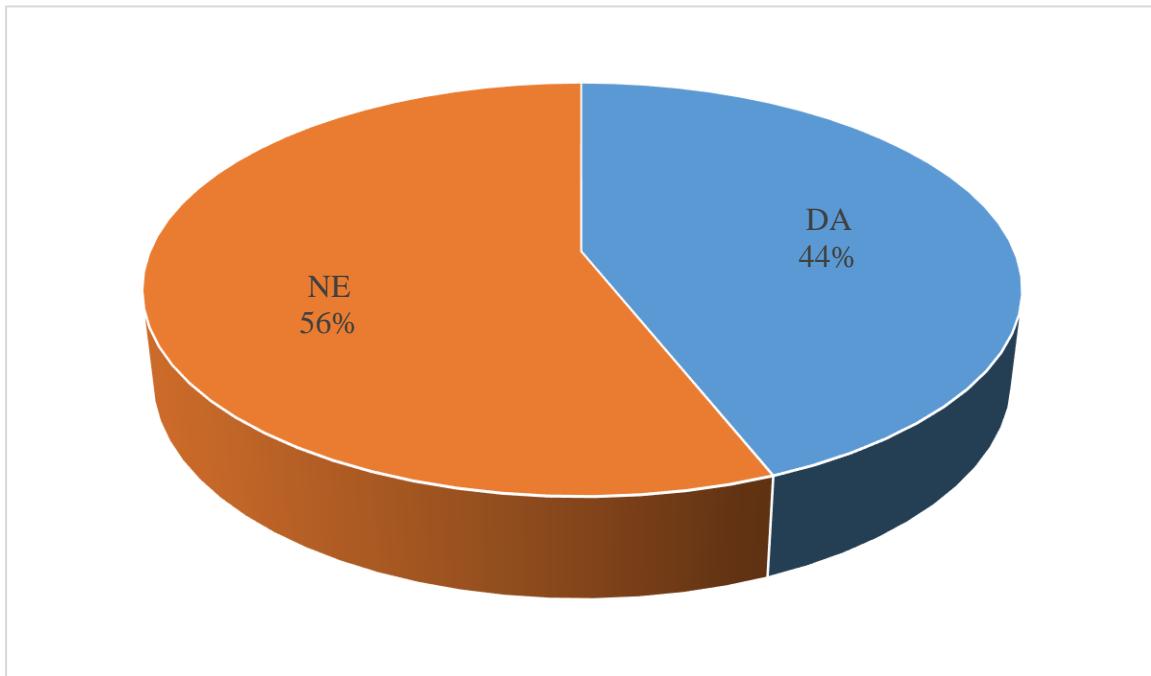
Grafikon 6. Mjesečna primanja ispitanika

Na osnovu prikazanih podataka, vidljivo je da većina ispitanika ostvaruje prihode koji su relativno niski. Najveći broj ispitanika, njih 27 (54%), navodi da im je mjesecni prihod manji od 500 KM, dok je 17 ispitanika (34%) prijavilo prihode u rasponu od 500 do 999 KM. Također, samo nekoliko ispitanika (10%) ima prihode u rasponu od 1000 do 1999 KM, dok samo 1 ispitanik (2%) ima prihode veće od 2000 KM.

Što se tiče ispitanika s prihodima većim od 2000 KM, važno je napomenuti da programi socijalne pomoći i podrške mogu varirati ovisno o politici i pravilima lokalne uprave. Općenito, osobe s nižim prihodima često imaju prioritet za različite oblike pomoći. Međutim, pojedinci s višim prihodima mogu također imati pristup određenim socijalnim programima, naprimjer subvencijama za određene troškove ili porezne olakšice.

Grafikon 7. Zaposlenje ispitanika

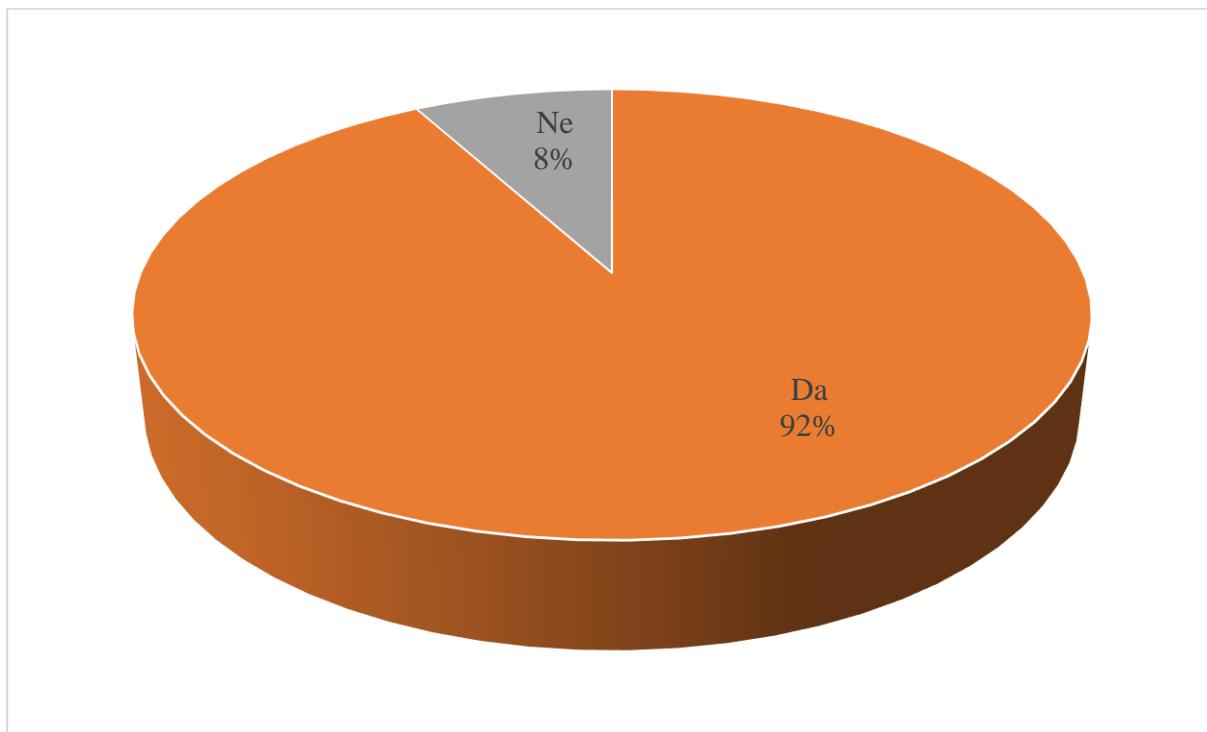

Na temelju odgovora na postavljeno pitanje, uočavamo da je veći broj roditelja među ispitanicima nezaposlen u poređenju s onima koji su zaposleni. Tačnije, 56% ispitanika je nezaposленo, dok je 44% zaposleno. U okviru ovog istraživanja, 22 ispitanika su zaposlena, pri čemu 7 njih čine muškarci, dok 15 čine žene. S druge strane, tu je 28 nezaposlenih ispitanika, od kojih je 19 ženskog spola i 9 muškog spola. Ovi podaci ukazuju na izazove u zapošljavanju među roditeljima koji su učestvovali u istraživanju, s obzirom na veći postotak nezaposlenih roditelja u uzorku.

Visok postotak nezaposlenosti među ispitanicima ukazuje na ozbiljne prepreke s kojima se roditelji suočavaju u traženju posla. Ovo može biti rezultat različitih faktora, uključujući možda ograničene prilike na tržištu rada ili lične izazove koje roditelji doživljavaju.

Ovi podaci pozivaju na razmišljanje o inovativnim rješenjima koja bi mogla pridonijeti smanjenju nezaposlenosti među roditeljima, uključujući programe obuke, podršku u pronalaženju fleksibilnih poslova, i osnaživanje žena na tržištu rada.

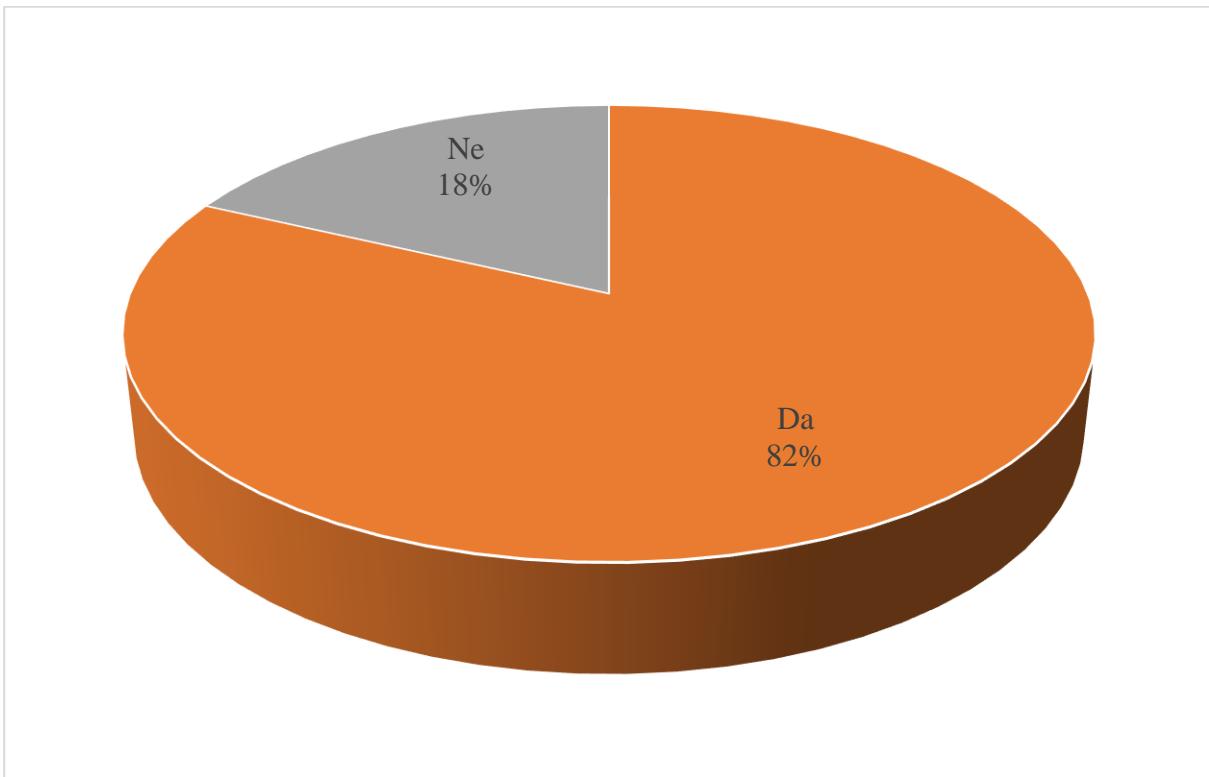
Grafikon 8. Problem sa pronalaskom zaposlenja

U istraživanju je vidljivo da su poteškoće u pronalaženju zaposlenja imala 46 ispitanika (92%), dok su 4 (8%) ispitanika navela da nisu imali problema/poteškoća prilikom pronalaska zaposlenje.

Ovaj procenat od 92% ukazuje na to da su ispitanici prilikom pronalaska zaposlenja imali razne poteškoće, a kao najveću poteškoću navodili su to što upravo dolaze iz jednoroditeljskih porodica, gdje su oni jedini nosioci domaćinstva. Poslodavci su smatrali da svoje privatne obaveze neće moći uskladiti sa poslovnim, što predstavlja jedan od elemenata diskriminacije po tom osnovu koju prolazi ova kategorija porodica.

Grafikon 9. Finansijski problemi

Prema grafikonu, možemo zaključiti da je većina samohranih roditelja, njih 41, ili 82%, navela da su se suočavali s finansijskim problemima nakon što su postali samohrani roditelji. Ovo ukazuje na to da je većina samohranih roditelja u uzorku imala poteškoća u vezi s finansijama.

S druge strane, 9 ispitanika, što čini 18% uzorka, nije navelo da su imali značajnih finansijskih problema nakon što su postali samohrani roditelji.

Ovi podaci sugerisu da je većina samohranih roditelja u ovom istraživanju iskusila izazove vezane za finansije nakon razdvajanja ili gubitka partnera, dok manji broj ispitanika nije imao iste probleme u toj oblasti.

Grafikon koji prikazuje finansijske izazove samohranih roditelja nakon razdvajanja ili gubitka partnera pruža korisne uvide u ekonomski teškoće s kojima se ova grupa suočava. Prema

istraživanju Američkog sociološkog udruženja, samohrani roditelji često imaju niže prihode u poređenju sa dvo-roditeljskim porodicama.

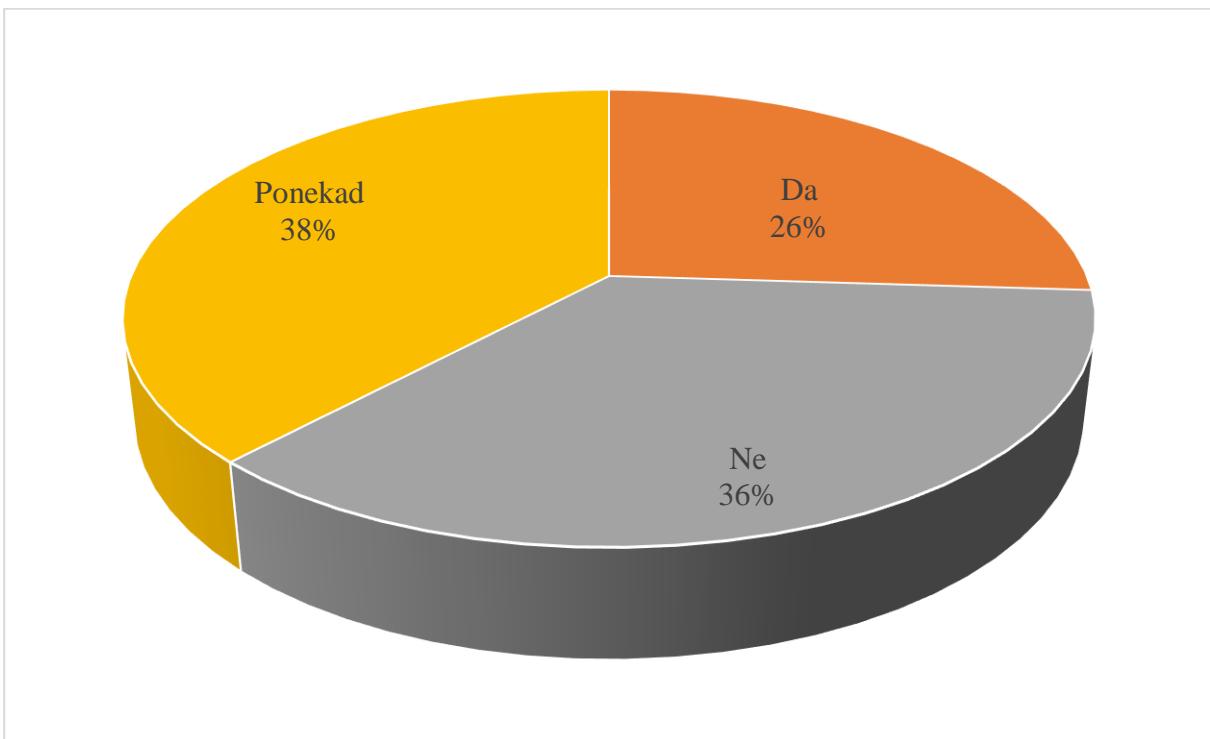
Ovo može biti rezultat različitih faktora, uključujući manje mogućnosti za rad zbog obaveza oko djece ili nedostatak partnera koji doprinosi domaćinstvu. Rezultati ovog istraživanja podržavaju zaključak iz grafikona da većina samohranih roditelja iz uzorka doživljava finansijske izazove. (<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2930824/>).

Drugi bitan aspekt iz istraživanja Fondacije za istraživanje ekonomsko neravnoteže SAD-a ukazuje na činjenicu da su samohrane majke često izložene većem riziku od siromaštva, što direktno stavlja dodatan pritisak na njihov finansijski položaj. Finansijski izazovi uključuju troškove stanovanja, obrazovanja, zdravstvene zaštite i ostalih osnovnih potreba djece. (<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5932102/>).

Također, istraživanje o radnoj snazi samohranih roditelja sprovedeno od strane Američkog savjeta za rad i istraživanje porodične politike pokazuje da se samohrani roditelji često suočavaju sa izazovima u pronalaženju radnih mesta koja su kompatibilna s njihovim porodičnim obavezama. Ovo dodatno otežava njihov finansijski položaj. (<https://www.econstor.eu/bitstream/10419/169247/1/687.pdf>).

U kontekstu ovih istraživanja, podaci iz grafikona o finansijskim izazovima samohranih roditelja dobijaju dublje značenje. Potvrđuje se da se ova grupa često suočava s teškoćama, a razumijevanje tih specifičnih izazova može poslužiti kao osnova za razvoj politika i programa podrške. Povećanje pristupa obrazovanju i poslovnom tržištu, kao i jačanje sistema socijalne podrške, mogli bi biti ključni elementi u smanjenju finansijskih teškoća samohranih roditelja.

Grafikon 10. Alimentacija

Ovaj grafikon prikazuje načine na koje samohrani roditelji primaju iznose od svojih bivših partnera ili partnerki kao alimentaciju. Rezultati ukazuju da 13 ispitanika, odnosno 26% ukupnog broja samohranih roditelja, redovno prima alimentaciju, čime se zadovoljava pravo djeteta na alimentaciju.

Zatim, 19 ispitanika ili 38% ukupnog broja ponekad prima alimentaciju, sugerijući da ova grupa samohranih roditelja povremeno dobija alimentaciju, što ukazuje na variranje u nivou finansijske sigurnosti među njima.

Najozbiljniji problem se ogleda u podacima da 18 ispitanika, što iznosi 36% ukupnog broja, nikako ne prima alimentaciju. Ovaj podatak ukazuje na ozbiljan problem neplaćanja alimentacije od strane bivših partnera ili partnerki. Samohrani roditelji u ovoj grupi suočavaju se sa značajnim finansijskim teškoćama, što dodatno otežava njihovu svakodnevnicu.

Sveukupno, rezultati istraživanja jasno pokazuju da postoji široko rasprostranjen problem neplaćanja alimentacije među samohranim roditeljima. Više od polovine ispitanika ne prima alimentaciju redovno ili uopće, što naglašava potrebu za poboljšanjem sistema naplate alimentacije i pružanjem veće finansijske podrške samohranim roditeljima kako bi se olakšao njihov život, te poboljšali uslovi za njihovu djecu.

Grafikon 10, koji se fokusira na pitanje alimentacije među samohranim roditeljima, pruža jasne uvide u finansijske izazove s kojima se ova zajednica suočava.

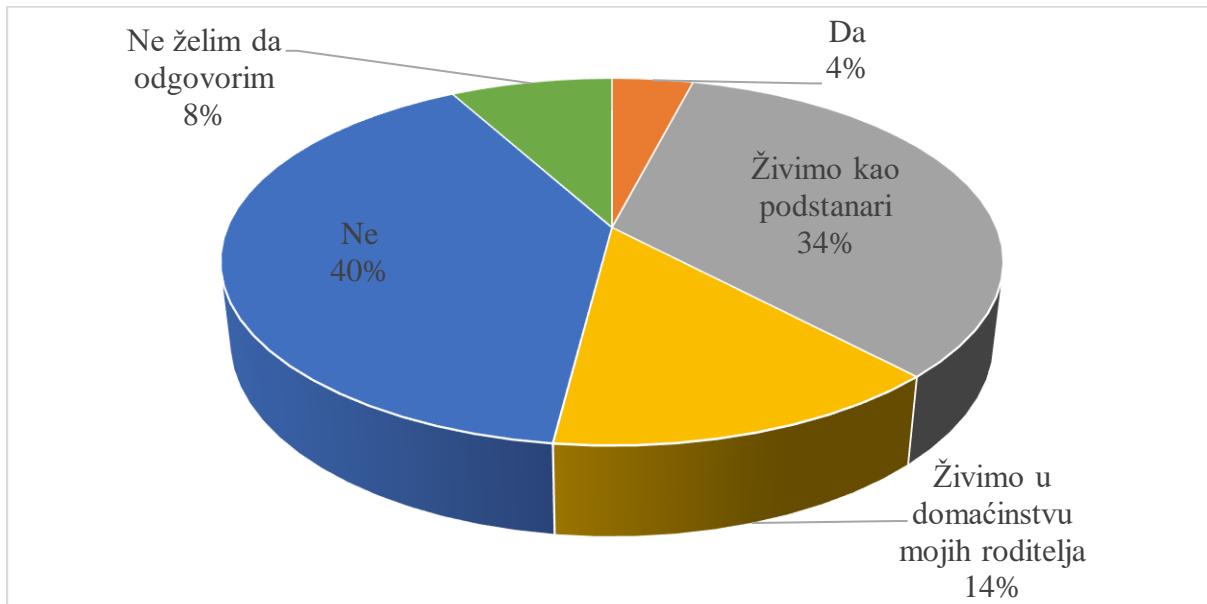
Prema istraživanju Nacionalnog centra za dječije siromaštvo Sjedinjenih Američkih država (SAD), nedostatak redovne alimentacije predstavlja značajan faktor rizika za finansijsku nestabilnost samohranih roditelja. Njihovi podaci ukazuju na to da samohrani roditelji koji ne primaju redovnu alimentaciju od bivših partnera često imaju niže prihode i veći rizik od siromaštva u poređenju sa onima koji redovno primaju alimentaciju. Ovdje možemo zaključiti da sistem neplaćanja alimentacije može doprinijeti ciklusu siromaštva među samohranim roditeljima. (<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5932102/>).

Drugo relevantno istraživanje, sprovedeno od strane Centra za socijalnu pravdu SAD-a, naglašava rodnu dimenziju problema neplaćanja alimentacije. Istraživanje ukazuje na to da žene, koje često čine većinu samohranih roditelja, češće doživljavaju neplaćanje alimentacije u poređenju sa muškarcima u sličnoj situaciji. Ovi podaci potvrđuju potrebu za pristupom koji uzima u obzir rodne nejednakosti prilikom razvoja politika i sistema naplate alimentacije. (<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5992251/>)

Osim toga, istraživanje UNICEF-a ističe da nedostatak redovne finansijske podrške može imati dugoročne posljedice na dobrobit djece u samohranim porodicama. Nedostatak sredstava može ograničiti pristup obrazovanju, zdravstvenoj njegi i drugim osnovnim potrebama, postavljajući djecu u ovoj zajednici u nepovoljan položaj u društvu. (<https://www.unicef.org/>)

U kontekstu ovih istraživanja, rezultati grafikona ukazuju na potrebu za sistemskim promjenama u naplati alimentacije i pružanju adekvatne podrške samohranim roditeljima. Intervencije koje ciljaju smanjenje nivoa neplaćanja, uzimajući u obzir rodne aspekte i dugoročne posljedice na djecu, mogu značajno unaprijediti život ove zajednice. Poboljšanje sistema naplate, edukacija o važnosti alimentacije i pružanje dodatne podrške mogu biti ključni koraci u rješavanju ovog ozbiljnog problema.

Grafikon 11. Stambeno pitanje

Ovaj grafikon nam pruža značajne uvide u stambene uslove samohranih roditelja prema rezultatima ovog istraživanja.

Najveći dio samohranih roditelja, tačnije njih 20, što čini 40% ukupnog broja ispitanika, navelo je da nemaju riješeno stambeno pitanje. Ovaj podatak ukazuje na to da je značajan broj samohranih roditelja suočen s problemom nemanja stalnog ili adekvatnog stambenog prostora, što može biti izuzetno stresno za njih i njihovu djecu.

Druga najčešća situacija je život kao podstanar, što je slučaj kod 17 ispitanika, odnosno 34%. To znači da su ovi samohrani roditelji prisiljeni iznajmljivati stan ili kuću, što također može stvoriti dodatne izazove, posebno u pogledu stabilnosti i finansijskog opterećenja.

Sedam ispitanika, ili 14% uzorka, živi u kući svojih roditelja, što može ukazivati na podršku od strane porodice ili potrebu za djeljenjem stambenog prostora kako bi se smanjili troškovi.

Važno je napomenuti da četiri ispitanika, odnosno 8%, nisu željela dati odgovor na ovo pitanje, što može ukazivati na osjetljivost teme ili različite okolnosti koje ne žele ili ne mogu podijeliti.

Samo dva ispitanika, što čini 4% ukupnog broja, imaju riješeno stambeno pitanje. To znači da samo mali broj samohranih roditelja u ovom uzorku ima stabilan i adekvatan stambeni aranžman.

Ovi rezultati istraživanja naglašavaju potrebu za podrškom i intervencijama koje bi poboljšale stambene uslove samohranih roditelja, posebno onih koji se suočavaju s problemom nemanja riješenog stambenog pitanja ili žive kao podstanari. Stambeni uslovi igraju ključnu ulogu u kvalitetu života samohranih roditelja i njihove djece.

Prema istraživanju Agencije Ujedinjenih nacija za stanovanje i urbanizam (UN-Habitat), stambena nesigurnost često ima ozbiljan uticaj na dobrobit samohranih roditelja i njihove djece. Ova agencija ukazuje na to da pristup adekvatnom stambenom prostoru igra ključnu ulogu u smanjenju siromaštva i unapređenju socijalne inkluzije. Njihovi podaci pokazuju da se samohrani roditelji često suočavaju s visokim troškovima stanovanja, a to može otežati održavanje stabilnog domaćinstva. (<https://unhabitat.org/sites/default/files/2022/08/children-cities-and-housing-rights-and-priorities.pdf>).

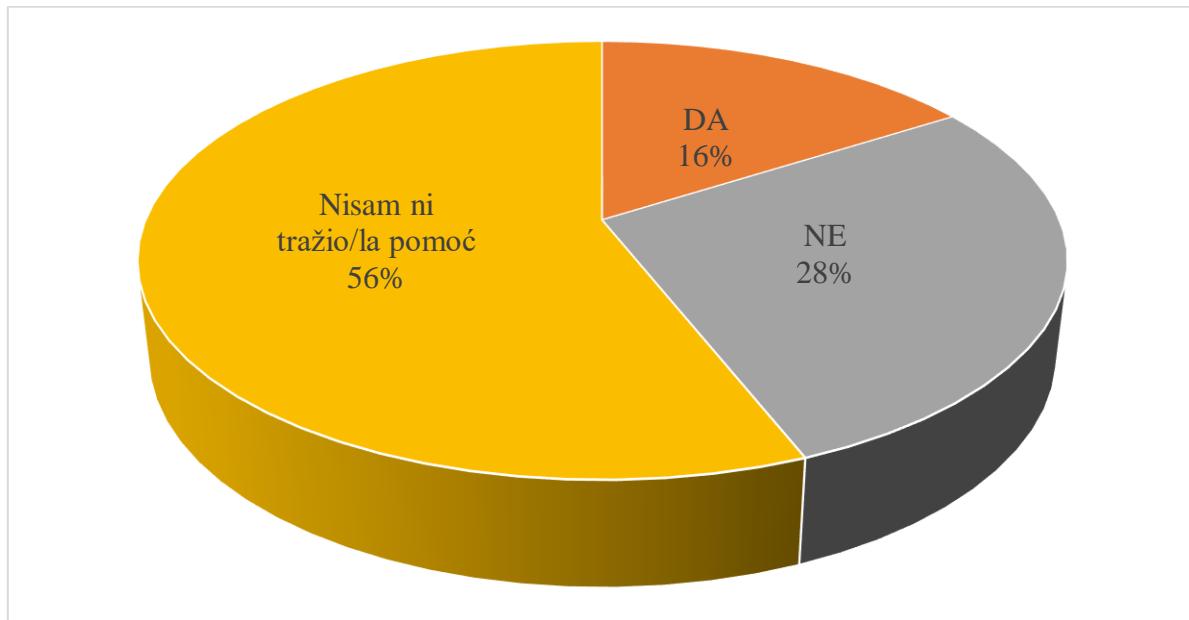
Dodatno, istraživanje Centra za društvena istraživanja SAD-a ističe da stambena nesigurnost može imati dugoročne posljedice na mentalno zdravlje samohranih roditelja. Nedostatak stabilnosti može prouzrokovati osjećaj anksioznosti i stresa, što dodatno komplikuje izazove s kojima se ovi roditelji suočavaju. (<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9033895>).

U kontekstu državnih politika, studije o efektima socijalnih programa podrške stambenim pitanjima mogu pružiti uvid u moguće strategije intervencije. Primjeri efikasnih programa podrške uključuju subvencije za stanovanje, stambene zadruge ili programe obnove stambenih zajednica. Ovakvi pristupi mogu se prilagoditi specifičnim potrebama samohranih roditelja kako bi se poboljšala njihova stambena situacija.

Važno je također razmotriti rodnu dimenziju stambenih izazova samohranih roditelja. Studije pokazuju da žene češće čine većinu ove populacije i često se suočavaju s dodatnim preprekama u pristupu adekvatnom stanovanju. Stoga, razvoj politika i programa podrške trebao bi uzeti u obzir ove rodno specifične aspekte.

Integracija ovih saznanja iz različitih izvora može pružiti kompletniju sliku stambene situacije samohranih roditelja i olakšati razvoj ciljanih intervencija usmjerenih na poboljšanje njihovih uslova života.

Grafikon 12. Socijalna pomoć

Prema prikazanim podacima, većina samohranih roditelja, odnosno njih 28, što čini značajnih 56% ukupnog broja ispitanika, nikada nije tražila pomoć od lokalne zajednice. Ovi rezultati sugerisu da je većina ovih roditelja uspjela da se izbori sa izazovima samohranog roditeljstva bez potrebe za eksternom pomoći.

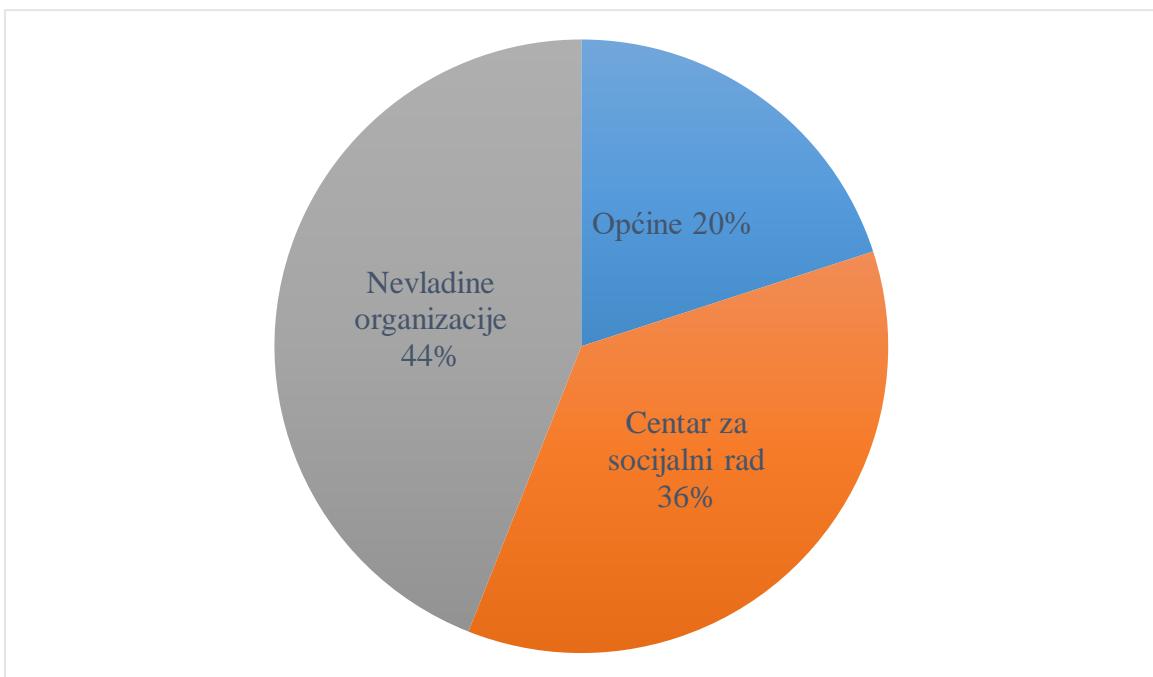
S druge strane, 8 ispitanika, odnosno 16% uzorka, priznaje da su primali socijalnu pomoć od lokalne zajednice. Ova grupa samohranih roditelja možda se suočila s težim finansijskim ili socijalnim okolnostima i stoga je potražila podršku i pomoć od lokalnih vlasti i institucija.

Zanimljivo je primjetiti da 14 ispitanika, što iznosi 28% ukupnog broja, nije bilo korisnik socijalne pomoći. Ovi roditelji nisu tražili ni koristili pomoć lokalne zajednice, ali to ne mora nužno značiti da im nisu potrebne pomoći. Moguće je da postoje različiti razlozi za ovakav izbor, uključujući nesigurnost, stigmu ili druge faktore.

U konačnici, ovaj grafikon naglašava raznolikost iskustava samohranih roditelja u vezi s traženjem pomoći od lokalne zajednice. Dok većina njih nije koristila takvu pomoć, postoji

značajan broj onih koji jesu, što ukazuje na važnost postojanja socijalnih programa i resursa kako bi se podržali samohrani roditelji u različitim situacijama i okolnostima.

Grafikon 13. Ustanove koje su pružile socijalnu pomoć

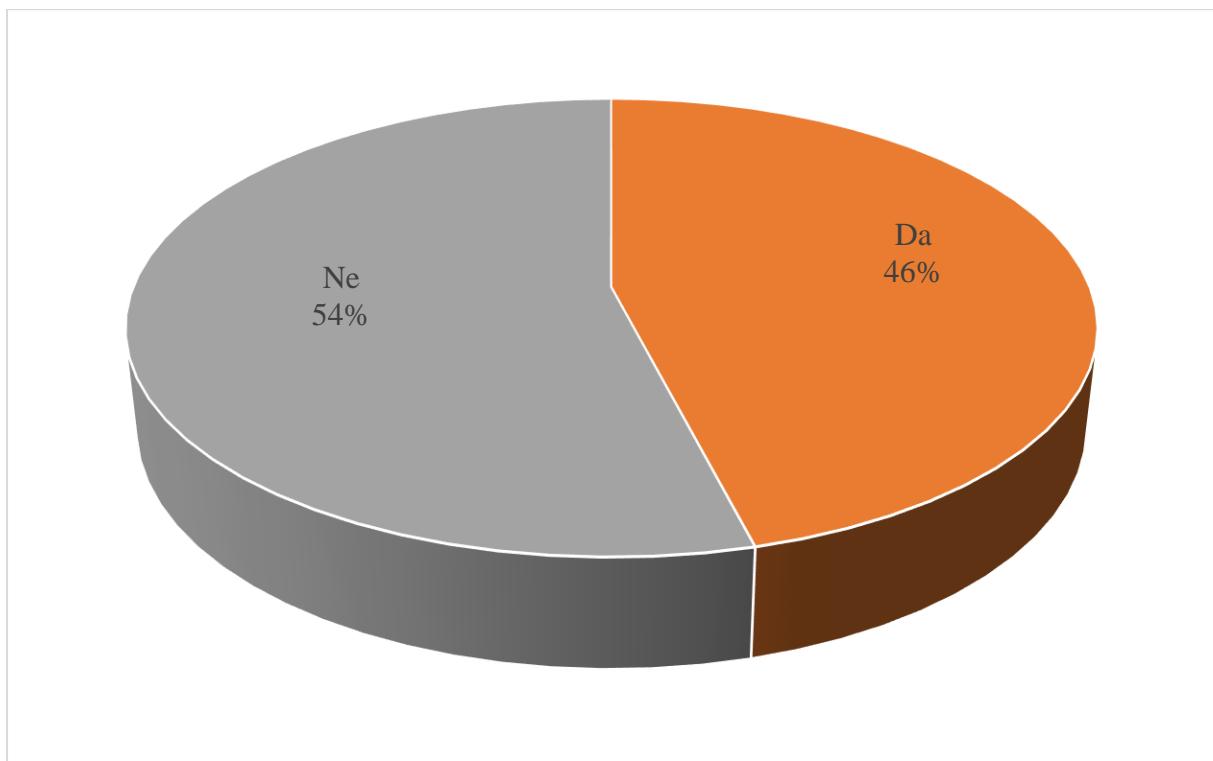
Grafikon nam pruža uvid u izvore socijalne pomoći koju samohrani roditelji u istraživanju koriste. Najznačajniji izvor socijalne pomoći za samohrane roditelje, kako prikazuje grafikon, jesu nevladine organizacije. Tačnije, 22 ispitanika, što čini impresivnih 44% ukupnog broja, navelo je da su dobili socijalnu pomoć od ovih organizacija. Ovo ukazuje na značajnu ulogu nevladinih organizacija u pružanju podrške samohranim roditeljima i njihovim porodicama.

Centar za socijalni rad je također bio značajan izvor pomoći za samohrane roditelje. Prema grafikonu, 18 ispitanika, ili 36%, koristilo je usluge Centra za socijalni rad. Ovo sugerisce na to da su ova institucija i njeni resursi igrali ključnu ulogu u pružanju podrške ovoj populaciji.

10 ispitanika, što iznosi 20% ukupnog broja, navelo je da je socijalnu pomoć dobilo od općinskih vlasti. Ovo ukazuje na značaj lokalnih vlasta u pružanju finansijske i socijalne podrške samohranim roditeljima.

Rezultati istraživanja ukazuju na raznolikost izvora socijalne pomoći kojima samohrani roditelji pristupaju. Nevladine organizacije su najrasprostranjeniji izvor pomoći, što može ukazivati na njihovu fleksibilnost i specifične programe podrške. Centar za socijalni rad i općinske vlasti također igraju ključnu ulogu u obezbjeđivanju podrške ovoj populaciji. Sve ove informacije su od suštinskog značaja za razumijevanje potreba samohranih roditelja i pružanje adekvatne podrške kako bi se poboljšala njihova situacija i kvalitet života.

Grafikon 14. Procenat ispitanika koji je imao problem sa nerazumijevanjem od strane okoline

Ovaj grafikon pruža uvid u izazove s kojima se suočavaju samohrani roditelji u društvenom okruženju i kako su ti izazovi uticali na percepciju i tretman ove populacije.

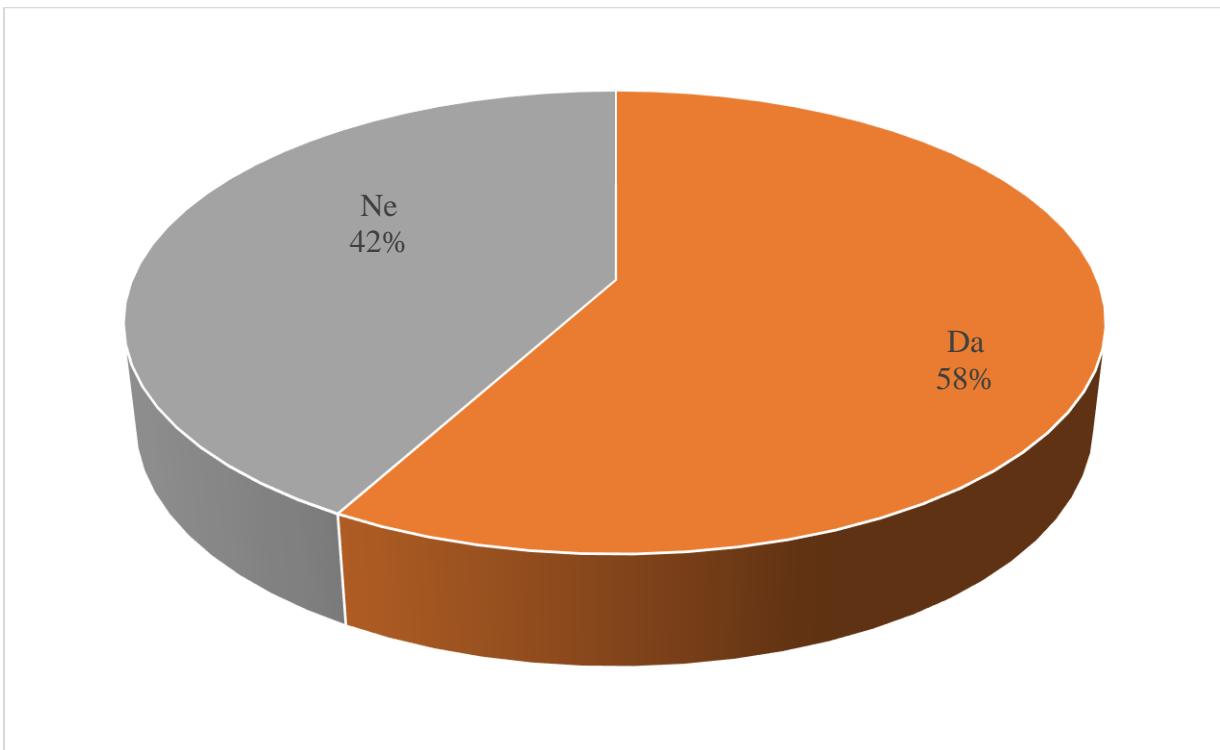
Iz ovog grafikona vidimo da se većina ispitanih samohranih roditelja, njih 27, što čini značajnih 54% ukupnog broja, suočavalo s različitim oblicima nerazumijevanja od strane okoline. To sugerije da su samohrani roditelji često doživljavali neprijateljsko ili neempatično ponašanje

od strane drugih ljudi, što može biti izuzetno stresno i teško za njih. Nerazumijevanje se može manifestovati u mnogim aspektima njihovog života, uključujući poteškoće u održavanju društvenih veza, suočavanje s predrasudama i diskriminacijom, kao i izazove u oblasti zapošljavanja.

S druge strane, 23 ispitanika, što čini 46% uzorka, nisu imali problema s nerazumijevanjem od strane okoline zbog svog statusa samohranih roditelja. To ukazuje na to da, iako postoji značajan broj samohranih roditelja koji se suočavaju s nerazumijevanjem, također postoje i oni koji su imali pozitivno iskustvo i podršku iz svoje zajednice i okoline.

Ovaj grafikon naglašava značaj razumijevanja i podrške za samohrane roditelje. Oni se suočavaju s brojnim izazovima u svakodnevnom životu, uključujući održavanje društvenih veza, zapošljavanje i finansijske teškoće. Nerazumijevanje i predrasude mogu dodatno otežati njihovu situaciju. Razumijevanje i podrška iz društva i okoline mogu biti ključni faktori u poboljšanju kvaliteta života i dobrobiti samohranih roditelja, što bi trebalo biti prioritet u društvu.

Grafikon 15. Problemi djece s vršnjacima

Ovi rezultati istraživanja pružaju važne uvide o iskustvima djece samohranih roditelja u njihovim interakcijama s vršnjacima.

Prema grafikonu, većina ispitanika, njih 29 ili 58% ukupnog broja, izjavila je da su njihova djeca imala problema s vršnjacima. Ovo ukazuje na to da su djeca samohranih roditelja često susretala neke teškoće ili izazove u socijalnim interakcijama s vršnjacima. Takvi problemi mogu biti uzrokovani različitim faktorima, uključujući stres vezan za porodičnu situaciju, nedostatak podrške ili pažnje, kao i stigmu ili predrasude koje ponekad mogu biti povezane s porodičnim statusom.

S druge strane, 21 ispitanik ili 42% ukupnog broja, izjavio je da njihova djeca nisu imala problema s vršnjacima. Ovi rezultati sugeriraju da postoji značajan broj djece samohranih roditelja koja su uspješno uspostavila pozitivne odnose sa svojim vršnjacima i nemaju značajnih poteškoća u socijalnim interakcijama. To može biti znak efikasnog roditeljstva, podrške iz porodice ili drugih faktora koji pozitivno utiču na njihovu socijalnu interakciju.

Ukupno gledajući, ovaj grafikon naglašava važnost podrške i pažnje u rješavanju problema s kojima se suočavaju djeca samohranih roditelja u njihovim odnosima s vršnjacima.

ZAKLJUČAK

Ovo istraživanje otkrilo je da se jednoroditeljske porodice susreću s nizom izazova i prepreka koje proizlaze iz njihovog socioekonomskog statusa i društvenih predrasuda. Nedostatak preciznih statističkih podataka o broju jednoroditeljskih porodica u zemlji čini ih skrivenom i ranjivom grupom koja ne dobiva odgovarajuću društvenu podršku.

Ovo istraživanje analizira složene dinamike koje utječu na jednoroditeljske porodice, posebno fokusirajući se na socioekonomski status i izazove sa kojima se susreću. Generalna hipoteza koja sugerije povezanost između socioekonomskog statusa jednoroditeljskih porodica i uzroka njihovog nastanka, potvrđena je kroz proučavanje niza pomoćnih hipoteza.

Finansijski problemi, kao ključni izazov, istraženi su u različitim aspektima. Neplaćanje alimentacije izdvaja se kao jedan od dominatnih problema koji značajno opterećuje većinu jednoroditeljskih porodica. Njihova ekomska nestabilnost dodatno se pogoršava nedostatkom adekvatnog zaposlenja, a nerazumijevanje od strane poslodavaca čini neusklađenost radne i roditeljske uloge izuzetno teškom.

S obzirom na izazove u području neplaćanja alimentacije, potrebno je razviti mehanizme koji će osigurati pravednost i finansijsku sigurnost samohranih roditelja. Strategije usmjerene na poboljšanje stambenih uvjeta i podršku podstanarima ključne su kako bi se stvorilo stabilno okruženje za djecu jednoroditeljskih porodica.

Pored toga, grafički prikazi ukazuju na različite pristupe traženja pomoći od lokalne zajednice, te potrebu za stvaranjem svijesti i promjenama stava prema samohranim roditeljima u društvu. Ukazuje se potreba za razvojem ciljanih politika podrške koje će adresirati specifične potrebe jednoroditeljskih porodica. Programi podrške, poput inicijative Općine Novi Grad Sarajevo koja pruža novčanu pomoć porodicama s većim brojem djece, predstavlja ohrabrujući korak prema suzbijanju ekomske nestabilnosti.

Stigmatizacija, kao socijalni fenomen, posebno pogađa samohrane roditelje koji su prošli kroz razvod. Ovi roditelji i njihova djeca najviše trpe posljedice predrasuda, što dodatno otežava njihovu integraciju u društvu. Nedostatak društvene podrške i stambenih rješenja dodatno čine njihov život izazovnim, dok se suočavaju s nizom prepreka u ostvarivanju ravnoteže između poslovnih i roditeljskih obaveza.

Rezultati istraživanja ukazuju na potrebu za različitim pristupima unaprjeđenja situacije jednoroditeljskih porodica. Edukacija, pristup zaposlenju i poboljšanje zdravstvene zaštite

mogu biti ključni faktori u podizanju socioekonomске situacije ove populacije. Eliminacija predrasuda i stigmatizacije zahtijeva kontinuirane napore društva kako bi se stvorilo inkluzivno okruženje za sve roditelje, bez obzira na njihov bračni status.

U zaključku, ovo istraživanje pruža sveobuhvatni pregled izazova s kojima se suočavaju jednoroditeljske porodice i sugerisce na ključne korake prema unaprjeđenju njihovog socioekonomskog statusa. Holistički pristup, uključujući edukaciju, zapošljavanje, eliminaciju predrasuda i stvaranje ciljanih politika podrške, ključan je za ostvarivanje pozitivnih promjena u životima ovih porodica.

LITERATURA

1. Agencija za statistiku BiH. 2021. Dostupno na: <https://bhas.gov.ba/>, Pриступљено: 17.07.2022.
2. Zakon o socijalnoj zaštiti Brčko distrikta Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, broj: 04/04, 19/07, 02/08, 21/18 i 32/19)
3. Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom FBiH "Službene novine FBiH", br. 36/1999, 54/2004, 39/2006, 14/2009, 7/2014 - rješenje US BiH, 45/2016, 19/2017 - drugi zakon i 40/2018)
4. Američko sociološko udruženje. Dostupno na:
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2930824/>, Pриступљено: 27.11.2023.
5. Američki savjet za rad i istraživanje porodične politike, Dostupno na:
<https://www.econstor.eu/bitstream/10419/169247/1/687.pdf>, Pриступљено: 28.11.2023.
6. Agencija Ujedinjenih nacija za stanovanje i urbanizam (UN-Habitat), Dostupno na:
<https://unhabitat.org/sites/default/files/2022/08/children-cities-and-housing-rights-and-priorities.pdf>, Pриступљено: 29.11.2023.
7. Ajduković, M., Matančević, J., Rimac, I. (2017). Siromaštvo djece iz perspektive stručnjaka: učinci imogućnosti djelovanja, *Ljetopis socijalnog rada*, Broj 24 (2), 277-308.
8. Amato, P. R., Previti, D. 2003. Peoples reasons for divorcing. *Journal of Family Issues*, 24 (5), 602-626
9. Amato, P.R. (2005). The impact of family formation change on the cognitive, social, and emotional well-being of the next generation. *Future of Children* 15(2), 75-96.
10. Babarović, T., Burušić, J. i Šakić, M. (2009) Uspješnost predviđanja obrazovnih postignuća učenika osnovnih škola Republike Hrvatske U: *Društvena istraživanja*, 18(4-5), 673-695.
11. Baucal, A., Pavlović-Babić, D. (2009) Kvaliteta i pravednost obrazovanja u Srbiji: obrazovne šanse siromašnih. Beograd: Ministarstvo prosvete Republike Srbije i Institut za psihologiju.
12. Bayrakal, S., Kope, T., M., (1990). Dysfunction in the single-parent and only-child family. *Adolescence*, 25, 97-101.
13. Berk, L.E. (2007). Psihologija cjeloživotnog razvoja. Jastrebarsko: Naklada Slap.

14. Binachi, S.M. (2008). The Changing Demographic and Socioeconomic Characteristics of Single Parent Families. *Marriage and Family Review*, Volume 20, 1994 - Issue 1-2, 71-97.
15. Bradley, R.H., Corwyn, R.F. (2002). Socioeconomic status and child development. *Annu. Rev. Psychol.*, 53 (1), 371–399
16. Brajša-Žganec, A., Lopižić, J., Penezić Z., (2014). Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva. Jastrebarsko: Naklada Slap
17. Bujišić, G. 2005. Dijete i kriza. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
18. Buljan Flander, G.; Jelić Tuščić, S.; Matešković, D. 2014. Visokokonfliktni razvodi: djeca u središtu sukoba. Psihološki aspekti suvremene porodice, braka i partnerstva. Zagreb: Naklada Slap i Hrvatsko psihološko društvo, str. 375 – 394
19. Burstein, L., Fischer, K. B., & Miller, M. D. (1980) The multilevel effects of background on science achievement: A cross-national comparison. *Sociology of Education*, 53(4), 215-225
20. Centar za socijalnu pravdu, Dostupno na:
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5992251/>, Pristupljeno: 28.11.2023.
21. Centar za društvena istraživanja, Dostupno na:
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9033895/>, Pristupljeno: 29.11.2023.
22. Carter, E. A i McGoldrick, M. 1980. The Family Life Cycle: A Framework for Family Therapy. New York: Gardner Press, Inc.
23. Conger, R. D., Ebert Wallace, L., Sun, Y., Simons, R. L., McLoyd, V. C., Brody, G. H. (2002) Economic pressure in African American families: A replication and extension of the family stress model. *Developmental Psychology*, 38 (2), 179-193
24. Čudina-Obradović, M., Obradović, J. (1998) Uticaji socioekonomskoga položaja porodici na bračne, porodične i socijalizacijske procese. *Revija za sociologiju*, 1-2, 27-47
25. Čudina-Obradović, M., Obradović, J. (2006). Psihologija braka i porodice. Zagreb: Golden marketing.
26. Cujzek-Semov, T. i Kos, S. (2008). Uloga samohrane majke u društvu. Obiteljski centar. Dostupno na: http://www.obiteljskicentarkzz.hr/teme/02/uloga_samohrane_majke_u_drustvu.htm
27. Datcher, Linda P. (1982) Effects of Community and Family Background on Achievement, *The Review of Economics and Statistics*, MIT Press, vol. 64(1), pages 32-41

28. Dornbusch, S. M., Ritter, P. L., Leiderman, P. H., Roberts, D. F., Fraleigh, M. J. (1987). The relation of parenting style to adolescent school performance. *Child Development*, 58 (5), 1244-1257.
29. Đurić B. (2015). Socioekonomski status roditelja i školski uspjeh učenika. Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci. Hrvatska.
30. Erik Erikson I Joan Erikson, "Identity and the Life Cycle" (1959).
31. European Commission Your social security rights in Sweden (2022).
32. Fondacija za istraživanje ekonomske neravnoteže, Dostupno na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5932102/>, Pristupljeno: 27.11.2023.
33. Finn, J., Rock, D. A. (1997) Academic success among students at risk for school failure. *Journal of Applied Psychology*, 82, 221-234.
34. Fišer, S., Marković, N., Radat, K., Oresta, J. (2007). „Za“ i „O“ jednoroditeljskim obiteljima. Zagreb: Udruga za unapređenje kvalitete življenja LET.
35. Gallo, L.C., Matthews, K.A. (2003). Understanding the association between socioeconomic status and physical health: do negative emotions play a role? *Psychological Bulletin*, 129(1), 10–51
36. Goldenberg, I i Goldenberg, H. (1985). Family Therapy: An Overview. Pacifiuc Grove, California: Brooks/Cole Publishing Company.
37. Gregurović, M., Kuti, S. (2010). Učinak socioekonomskog statusa na obrazovno postignuće učenika: Primjer PISA istraživanja, Hrvatska 2006 U: Revija socijalne politike 17(2), str. 179-196
38. Grgec-Petroci, V., Lacković, Lj., Maleš, D. (2011). Porodice se razlikuju. Zagreb: Porodični centar Grada Zagreba.
39. Grozdanić S. 2000. Jednoroditeljske porodice prema uzrocima njihova nastanka. Pravni fakultet Sveučilista u Zagrebu. Zagreb. Hrvatska.
40. Government of Canada - Statistički podaci,
Dostupno na URL: <https://www.canada.ca/fr/agence-revenu/programmes/a-propos-agence-revenu-canada-arc/statistiques-revenu-statistiques-tps-tvh/statistiques-allocation-canadienne-pour-enfants/statistiques-allocation-canadienne-pour-enfants-annee-imposition-2020.html>.
41. Halmi, A. 1997. Marginalizacija samohranih roditelja – strategije protiv isključenja, Ljetopis Studijskog centra socijalnog rada, 4, 77-92.

42. Ivanović M., Rajić-Stojanović I. (2012.). Povezanost socioekonomskog statusa roditelja i profesionalnih namjera učenika osmih razreda osnovne škole; Hrvatski zavod za zapošljavanje.
43. Janković, J. 2008. Porodicu u fokusu. Zagreb: etcetera.
44. Joan Acker, "Gendered Stratification in the U.S. Labor Market" (Rodna stratifikacija na tržištu rada u Sjedinjenim Američkim Državama)
45. Johnson, M. K., Crosnoe, R., Elder, G. H. (2001) Students' attachment and academic engagement: the role of race and ethnicity. *Sociology of Education*, 74, 318-340.
46. Kathryn Edin nosi naziv, "Making Ends Meet: How Single Mothers Survive Welfare and Low-Wage Work" (1997)
47. Kao, G., Thompson, J. S. (2003) Racial and ethnic stratification in educational achievement and attainment. *Annual Review of Sociology*, 29, 417-442.
48. Krieger N, Williams DR i Moss NE. (1997). Measuring social class in US public health research: concepts, methodologies, and guidelines. *Annual review of public health*, 8, 341-78.
49. Križanac M. (2019). Socijalni status jednoroditeljskih porodica u Kantonu Središnja Bosna. Univerzitet u Sarajevu. Fakultet političkih nauka. Sarajevo.
50. Lam (2014) A theoretical framework of the relation between socioeconomic status and academic achievement of students: *Education*, Spring 2014, Vol. 134 Issue 3, p326-331. 6p. 1 Diagram
51. Lamb, M.E. (2004). *The Role of Father in Child Development*. New Jersey: John Wiley and Sons, Inc.
52. Lynch, JW, Smith GD, Kaplan GA, House JS. (2000). Income inequality and mortality: importance to health of individual income, psychosocial environment, or material conditions. *BMJ (Clinical research, etc.)*, 320 (7243), 1200-4
53. McLanahan, S., Sandefor, G. (1994). Growing Up With a Single Parent: What Hurts, What Helps. *Familij Relations*, 45, 244-264
54. McNeal, R. B. (2001) Differential effects of parental involvement on cognitive and behavioral outcomes by socioeconomic status. *Journal of Socio-Economics*, 30 (2), 171-179.
55. Milanović, M. (2014). Značajke i razvoj odnosa privrženosti. Interni materijal za praćenje kolegija Razvojna psihologija. Učiteljski fakultet u Zagrebu, odsjek Petrinja.
56. Miljević-Ridički, R., Pavin Ivanec, T., (2008). Životna prilagođenost majki u različitim tipovima jednoroditeljskih majčinskih porodica te kognitivna uspješnost njihove djece.

Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja. Vol.17 No.3,Srpanj, str. 553-571

57. Mrnjavac, A. (2014). Utjecaj jednoroditeljske obitelji na emocionalne i ponašajne probleme djece predškolske dobi. Školski vjesnik, 63(3), 433-452.
58. Nacionalni centar za dječije siromaštvo, Dostupno na:
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5932102/>, Pриступljeno: 28.11.2023.
59. OECD -Social Policy Division -Directorate of Employment, Labour and Social Affairs, OECD Family Database, Living arrangements of children, 2017
60. OECD Family Database, Family size and household composition, OECD -Social Policy Division -Directorate of Employment, Labour and Social Affairs, 2016
61. Pavlović Babić, D., Baucal, A., 2010.: Students' socio-economic status and academic aspiration: the case of Serbia. Paper presented at the ECER 2010 Conference "Education and Cultural Change", Helsinki, Finland
62. Pierre Bourdieu, A Social Critique of the Judgment of Taste" (La Distinction: Critique sociale du jugement), 1979.
63. Piórkowska-Petrović, K. 1990. Dete u nepotpunoj porodici. Beograd: Prosveta.
64. Popenoe, D. (1999). Life without Father. London: Harvard University Press.
Huntley, D., K., Phelps, R., E. (1990). Depression and Social Contacts of Children from OneParent Families. Journal of Community Psychology, 18, 66-72.
65. Raboteg-Šarić, Z., Josipović, V., Pećnik, N. (2003). Jednoroditeljske obitelji: osobni doživljaj i stavovi okoline. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mlađeži.
66. Raboteg-Šarić, Z., Pećnik, N. (2010). Stavovi prema samohranim roditeljima. Revija za socijalnu politiku, 17 (1), 5-25.
67. Raboteg-Šarić, Z., Pećnik, N., (2010). Stavovi prema samohranom roditeljstvu. Revija za socijalnu politiku. Vol 17., No 1. Ožujak, str 5-25.
68. Robert K. Merton, "Social Structure and Anomie" (Društvena struktura i anomija) 1938.
69. Robins, S. (2014.) Letter knowledge in parent-child conversations: differences between families differing in socio-economic status: Frontiers in Psychology; vol. 5 p1-11. 11p.
DOI: 10.3389/fpsyg.2014.00632
70. Rosić, V. (2005). Odgoj – porodicu – škola. Rijeka: Žagar
71. Sauvola, A., Maklky, T., Jokelainen, J., Joukamaa, M., Jarvelin, M-R., Isohanni, M. (2000). Single-parent family background and physical illness in adulthood: a follow-up study of the Northern Finland 1966 Birth Cohort. Health, 28, 95-101.

72. Steinberg, L., Lamborn, S. D., Dornbusch, S. M., Darling, N. (1992) Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative parenting, school involvement and encouragement to succeed. *Child Development*, 63 (5), 1266-1281.
73. Stubbs, P. & Zrinščak, S. (2014). Ulaganje u djecu – kako nadvladati zamku deprivacije: Hrvatska. Brussels: European Commission, General for Employment, Social Affairs & Inclusion.
74. Svizac, M. 2004. Statusni sindrom: Kako društveni položaj utiče na naše zdravlje i dugovječnost. New York: Owl Books
75. Šadić S., Ždralović A., Emirhafizbegović M. (2020). Jednoroditeljske porodice - Mapiranje prava i potreba samostalnih roditelja/ki na području općine Centar Sarajevo. Fondacija CURE.
76. Ševerdija L. (2021). Jednoroditeljske porodice. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. Pula. Hrvatska.
77. Šimić Šašić S., Klarin M., Proroković A. (2011) Socioekonomske prilike obitelji i kvaliteta obiteljske interakcije kao prediktori školskog uspjeha srednjoškolaca u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Makedoniji U: Ljetopis socijalnog rada 18 (1) 31-62, Sveučilište u Zadru
78. UNICEF (n.d.)
Dostupno na: <https://www.unicef.org/>
79. Usakli, H., (2013) Comparison of Single and Two Parents Children in terms of Behavioral Tendencies. *International Journal of Humanities and Social Science*, 3 (8), 256-270
80. Valjan-Vukić, V. (2009). Obitelj i škola-temeljni čimbenici socijalizacije. *Magistra Iadertina*, 4 (4), 172-178.
81. Vasta, R. (1997). *Dječja psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap
82. Voelkl, K. E. (1995) School warmth, student participation, and achievement. *Journal of Experimental Education*, 63, 127-138.
83. Wadsworth, M.R., Raviv, T., Compas, B.E., i Connor-Smith, J.K. (2005) Parent and adolescent responses to poverty related stress: Tests of mediated and moderated coping models. *Journal of Child and Family Studies*, 14(2), 283-298.
84. Wallerstein, S., J., Blakeslee, S., (2006). *A što s djecom? Odgoj djece prije, za vrijeme i nakon razvoda*. Zagreb: Planetopija

85. Weitot , G. R., Hjern, A., Haglund, B., Rosen, M. (2003). Mortality, severe morbidity and injury in children living with single parents in Sweden: a population based study. *The Lancet*, 361, 289 –295.
86. White, K. R. (1982) The relation between socioeconomic status and academic achievement. *Psychological Bulletin*, 913, 461-481.
87. William Julius Wilson, "The Truly Disadvantaged: The Inner City, the Underclass, and Public Policy" (Stvarno nepovoljni: unutrašnji grad, podklasa i javna politika),1987.
88. Willms, J. D. (2002) Vulnerable children: findings from Canada's National Longitudinal Survey of Children and Youth. Edmonton: University of Alberta Press.
89. Wolcott, I., Hughes, J. 1999. Towards understanding the reasons for divorce. (Working Paper No.20). Melbourne: Australian Institute of Family Studies.
90. Wood, D. (1995). Kako djeca misle i uče. Zagreb: Educa
91. Yildirim, U., Eryilmaz, A. (1999) Effects of gender, cognitive development and socioeconomic status on physics achievement. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (15), 121-126
92. Young, D. J., Fraser, B. J. (1993) Socio-economic and gender effects on science achievement: An Australian perspective. *School Effectiveness and School Improvement*, 4(4), 265-289. doi:10.1080 /0924345930040403
93. Zimić, Z. (2018). Samohrani roditelji, Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet, Odsjek za odgojiteljski studij. Zagreb. Hrvatska.

PRILOZI

ANKETNI UPITNIK

Socioekonomski status jednoroditeljskih porodica i izazovi u funkcionisanju

Poštovani/e,

Istraživanja na temu Socioekonomski status jednoroditeljskih porodica i izazovi u funkcionisanju se provodi za potrebe izrade magistarskog rada, odobrenog na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu. Istraživanjem su obuhvaćeni samohrani razvedeni roditelji s područja Općine Novi Grad Sarajevo.

Istraživanje je u potpunosti anonimno, lični podaci nisu na bilo koji način evidentirani uz odgovore na pitanja. Dobijeni rezultati/odgovori koristit će se pri izradi navedenog istraživanja. Stoga vas molim za samostalne i iskrene odgovore.

Unaprijed zahvaljujem na učešću i doprinosu.

1. Spol?

- a) Muško
- b) Žensko

2. Dob?

- a) 18 do 29 godina
- b) 30 do 39 godina
- c) 40 do 49 godina
- d) Preko 50 godina

3. Koliko djece imate?

- a) Jedno dijete
- b) Dvoje djece
- c) Troje djece
- d) Četvero djece
- e) Petero djece
- f) Više od 5

4. Koji je Vaš stepen obrazovanja?

- a) Bez obrazovanja
- b) Osnovna škola
- c) Srednja stručna spremam
- d) Viša školska spremam
- e) Visoka školska spremam
- f) Magistar nauka
- g) Doktor nauka

5. Koji su Vaši izvori primanja?

- a) Plata
- b) Penzija
- c) Dječiji dodatak/doplatak
- d) Alimentacija
- e) Socijalna pomoć
- f) Bez primanja
- g) Nešto drugo

6. Kolika su Vaša mjesečna primanja?

- a) Manja od 500 KM
- b) 500 do 999 KM
- c) 1000 do 1999 KM
- d) Preko 2000 KM

7. Da li ste zaposleni?

- a) DA
- b) NE

8. Jeste li se susreli sa većim finansijskim problemima nakon što ste postali samohrani roditelj?
- a) DA
b) NE
9. Da li redovno dobivate alimentaciju za dijete/djecu?
- a) DA
b) NE
c) Ponekad
10. Da li ste imali problema sa nerazumijevanjem Vas kao samohranog roditelja od strane porodice, prijatelja, poslovnih kolega?
- a) DA
b) NE
11. Da li je Vaše dijete imalo problema sa vršnjacima zbog toga što živi u jednoroditeljskoj porodici?
- a) DA
b) NE
12. Da li ste imali problema/poteškoća prilikom pronađenja zaposlenja?
- a) DA
b) NE

13. Da li imate riješeno stambeno pitanje?

- a) Da
- b) Živimo kao podstanari
- c) Živimo u domaćinstvu mojih roditelja
- d) Ne
- e) Ne želim da odgovorim

14. Da li ste ikada dobili pomoć od svoje lokalne zajednice?

- a) DA
- b) NE
- c) Nisam ni tražio/la pomoć

15. Od koga ste dobili pomoć?

- a) Centra za socijalni rad
- b) Općine
- c) Nevladinih organizacija
- d) Nešto drugo _____

FAKULTET
POLITIČKIH
NAUKA

Obrazac AR

Stranica 75 od 78

UNIVERZITET U SARAJEVU – FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
IZJAVA o autentičnosti radova

Naziv odsjeka i/ili katedre: Odsjek za socijalni rad

Predmet: Magistarski rad

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADOVA

Ime i prezime: Berina Orman

Naslov rada: „Socioekonomski status jednoroditeljskih porodica i izazovi u funkcionisanju“

Vrsta rada: Završni magistarski rad

Broj stranica: 75

Potvrđujem:

- da sam pročitao/la dokumente koji se odnose na plagijarizam, kako je to definirano Statutom Univerziteta u Sarajevu, Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu i pravilima studiranja koja se odnose na I i II ciklus studija, integrirani studijski program I i II ciklusa i III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, kao i uputama o plagijarizmu navedenim na web stranici Univerziteta u Sarajevu;
- da sam svjestan/na univerzitetskih disciplinskih pravila koja se tiču plagijarizma;
- da je rad koji predajem potpuno moj, samostalni rad, osim u dijelovima gdje je to naznačeno;
- da rad nije predat, u cjelini ili djelimično, za stjecanje zvanja na Univerzitetu u Sarajevu ili nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi;
- da sam jasno naznačio/la prisustvo citiranog ili parafraziranog materijala i da sam se referirao/la na sve izvore;
- da sam dosljedno naveo/la korištene i citirane izvore ili bibliografiju po nekom od preporučenih stilova citiranja, sa navođenjem potpune reference koja obuhvata potpuni bibliografski opis korištenog i citiranog izvora;
- da sam odgovarajuće naznačio/la svaku pomoć koju sam dobio/la pored pomoći mentora/ice i akademskih tutora/ica.

Mjesto, datum

Potpis